

PRINCIPLAU

Neu M. 4. C.

BENNAU

Y GREFYDD

CHRISTIANOGOL,

A agorir fel y gallo y gwannaf
eu deall.

N

Gan T. G. Gweinidog yr Efengyl.

Joan 17. 3.

lyn yw'r Bywyd tragmyddol, dy adnabod ti yr unig
wir Dduw, a'r hwn a anfonaiſt di Iesu Ghrif.

Ac a gyfieuthwyd gan W. J.

intiedig yn Llundain gan A. Maxwell i'r
Awdwr yn y flwyddyn 1676.

John James
Ignion Gordon
Ly Affye Puon

John Garret

6/10/24/11/10/11
a bar on 25/11/11

From the gift of
Prof F. N. Robinson

PRINCIPLAU neu BENNAU

Y

G R E F Y D D

GHRISTIANOGOL

Wedi eu Agoryd.

Cwest. **P**Wy ydyw gwneuthurwr pob peth?

Atteb. Duw. Gen. i. i. Col. i. 16.

*Trwyddo ef y crewyd pob dim a'r sydd y nesoedd,
ac sydd ar y ddaiar.*

Cwest. Beth ydyw Duw?

Atteb. Duw sydd Ysryd a' anfeidrol berffeithrwydd.

Fe ddywedir fod Duw yn Ysryd. 1. *Trwy nâg*, i arwyddocâu nad yw efe gorph, neu sylwedd defnyddiol.
2. *Trwy Gyffondeb cyffelybiaethol*, gan fod Ysrydion yn fwyaf perffaith a rhagorol o'r holl bethau a greuwyd, maent yn gymmhwyfaf i osod allan yr anymgysfiredol a'r ancirif Ddau ir dalldwriaeth gwan a chyfyng ynom ni.

Fe ddywedir fod Duw yn ysryd o berffeithrwydd, neu yn ysryd perffaith; trwy hyany i gau allan pob math a'r amherffeithrwydd, ac i gynnwys i mewn pob math o berffeithrwydd a godidowgrwydd.

4 *Prif-byngcian y ffydd Ghrïstianogol*

Am ei fôd yn yspryd o anfeidrol berffeithrwydd, trwy hynny yr arwyddocêir nad oes dim mesur na therfyn iw berffeithrwydd ef. Trwy yr hyn y didolir ef oddiwrth yr Angylion gogoneddus, ac eneidiau y Sainct yn y nefoedd, y rhai er eu bôd yn ysprydion perffaith, etto mae terfyn iw perffeithrwydd hwynt : Ond perffeithrwydd Duw sydd tu hwnt i bob mesur, gan ei fod yn anfeidrol.

Cwest. Pa sawl Duw sydd ?

Atteb. *Un unig Dduw sydd.* 1 Cor. 8. 4. *Nid oes un Duw arall onid un.*

Cwest. Pa sawl person sydd yn y Duwdod ?

Atteb. *Tri. Y Tâd, y Mâb, a'r yspryd glân.*

Er nad oes ond un Duw mewn sylwedd a hanfod, etto mae tri pherson gwahanredol yn aros yn yr un Duwdod. Hyn sydd eglur oddiwrth Dystiolaeth Christ ei hun. *Mat.* 28. 19. *Lle mae yn rhoi gorchymmyn iw Apostolion i ddysgu yr holl Genkedloedd, ac iw bedyddio, yn enw'r Tâd, a'r Mâb, a'r yspryd glân. Gwel hefyd i Joân 5. 17. Fod Duw yn un yn ei hanfod, ac etto yn dri yn ei berson, sydd Ddirgelwch ni ellir ei ddarnad na'i amgyffred, etto a ddylid ei gredn, gan ei fod mor eglur wedi ei ddatcuddio yn y Gair.*

Cwest. Pa fodd ym mhellach y gosodir Duw allan yn y Gair ?

Atteb. *1. Trwy ei Briodoliaethau. 2. Trwy ei weithredoedd.*

Priodoliaethau Duw ydyw rhyw ragoriaethau godidawg a roddir iddo ef : fel pan ddywedir ei fod yn dragwyddol, yn holl alluog, yn Drugarog, yn Gyfiawn, &c.

Cwest. Pa sawl rhyw fydd o Briodoliaethau Duw ?

Atteb. *Dau ryw. 1. Anghyfrannogol, 2. Cyfrannogol ?*

Priodoliaethau anghyfrannogol ydynt y cyfryw ragoriaethau, ag fydd mor briodol i Dduw yn unig, fel na allant mewn modd yn y byd eu priodoli a'u cyfrannu i neb arall. Megis *Tragwyddoldeb*, heb ddechreuad ; *Anghyfnewidioldeb*, heb ddim newid ynddo ; *Holl-ddigonol*, nid

yn

yn unig iddo ei hun, ond i bawb eraill: *Holl-alluog*, abl i wneuthur pob peth: *Holl-lanw*, yn bresennol ym mhob mann. Y rhai hyn a'r cyfryw ydynt ragoriaethau priodol i Dduw yn unig, ac ni ellir eu cyfrannu i un creadur.

Priodoliaethau cyfrannogol ydynt gyfryw ragoriaethau yn Nuw, a'r a gyfrennir i'r Creaduriaid hysyd; megis *Nerth*, *Doethineb*, *Saincteiddrwydd*, *cyfiawnder*, &c. felly *Sampson* oedd wr nerthol, *Solomon* yn wr doeth, *Noah* yn wr cyfiawn, &c. Etto mae gwahaniaeth mawr rhwng y Priodoliaethau cyfrannogol hyn, fel y maent yn Nuw, ac fel y maent yn y creadur.

1. Maent hwy yn wreiddiol yn Nuw, efe yw'r brif ffynnon o honynt eu gŷd, yr hwn sydd ganddo yr hyn sydd ganddo, ynddo ac o hono ei hun. Fael hyn yr holl briodoliaethau hyn yn Nuw ydynt ei wir hanfod ef.

2. Maent hwy eu gŷd yn Nuw yn anfeidrol, heb ddi-ben a therfyn. Mae efe yn anfeidrol mewn nerth, doethineb, Saincteiddrwydd, cyfiawnder, &c. Ond yn y creadur maent,

1. *Trwy Gyfranniad*, hwy a dderbyniant eu holl oddidowgrwydd oddiwrth Dduw. *Beth sydd gennit ond a dderbynist?* 1 Cor. 4. 7.

2. *Wrth fesur*. Nid oes gan y creadur sydd ganddo y godidowgrwydd mwyaf a goreu, ond mesur terfynedig. *Eph. 4. 7.*

Cwest. Tan ba bennau y gellir cynnhwysf gweithredoedd Duw?

Atteb. *Tan Greadigaeth a Rhagluniaeth.*

Cwest. Beth a ddeallir wrth gread Duw o bethau?

Atteb. *Enwneuthuriad hwy o ddiddim ddifnydd.*

Crên ydyw rhai hanfod i bethau ni bu erioed, a hynny o ddim. Y cyfryw wneuthuriad o bethau o ddim sydd briodol i Dduw; trwy hynny mae'r Arglwydd yn ei ddangos ei hun yn wir Dduw.

Cwest. Pa bethau a wnaeth Duw felly?

Atteb. *Pob beth.*

Hyn a ddywed yr Apostol yn eglur. *Col. 1. 16.* *Trwy*

iddo ef y creûwyd pob dim a'r fydd yn y Nefoedd, ac fydd a'r y ddaiar, yn weledig, ac yn anweledig. Os dyfal-yfyrir godidowgrwydd llawer o greaduriaid, maintioli eraill, eu hamlder hwynt eu gŷd ynghŷd, rhaid ini addef fôd yr Arglwydd yn hyn yn ei ddangos ei hun yn wîr yn Dduw; yr unig wîr Dduw. Ni all neb arall wacuthur felly.

Cwest. Trwy ba beth y gwnaeth Duw 'r cwbl?

Atteb. *Trwy ei Air.*

Gen. 1. 3, 6. Duw a ddywedodd, bydded goleuni, bydded y ffurfafen, ac felly bu. Ac Psal. 33. 6. Trwy Air yr Arglwydd y gwnaethpwyd pethau. Trwy Air Duw y deallir eglurhaad o'i ewyllys ef. Canys ni ddywedir yn briodol fod Duw yn llefaru, ond a'r ddull dynol. Arfer dynion yn gyffredinol yw dangos eu meddwl a'u hewyllys trwy lefaru, neu ddywedyd. Pan eglurodd ac y datguddiodd Duw ei ewyllys am y pethau hyn a hyn i fôd, yn ebrwydd y buant; ac hwy a fuant felly fel y mynnai Duw iddynt fôd.

Cwest. Ym mha gyflwr y gwnaeth Duw bob peth?

Atteb. *Mewn cyflwr da iawn.*

Yr Ysryd glân a ddengys yn eglur, ddarfod i Dduw a'r ddiwedd pob diwrnod, ddyfal edrych a'r yr holl waith a wnaethai, ac iddo ei gael yn dda iawn. Gen. 1. 4. 10. &c. Hyn fydd iw nodi i gyfiawnhâu Duw oddiwrth yr holl ddrwg fydd yn y bŷd. Mae llawer o greaduriaid yr awron yn ddrwg; ond fel y gwnaeth Duw hwynt, nid felly yr oeddynt. Pob drwg a ddaeth oddiwrth y creaduriaid.

Cwest. Ym mha beth y mae Rhagluniaeth Duw yn sefyll?

Atteb. *1. Yn cynnal y creaduriaid. 2. Yn eu hriwion-reoli hwynt.*

*Am gadw y Creaduriaid, oni bai fod Duw yn eu cynnal a'u cadw, hwy a ddiddymmid yn ebrwydd. O fan hyn y dywedir, *Iddo ef yr ydym yn byw, yn symmud, ac yn fôd. Act. 17. 28.**

Cwest.

wedi eu begluro.

Cwest. Beth y mae Duw yn ei reoli trwy ei Ragluniaeth?

Atteb. *Yr holl bethau sydd, beth bynnag ydynt.* Pŷal. 113. 6.

Mae Rhagluniaeth Duw yn gyhydedd a'i Greadigaeth; Fel y creuwyd pob peth gan Dduw, felly y trefnir pob peth ganddo ef: fel y pethau mawrion uchel yn y nefoedd uchaf, felly y pethau mwyaf a'r y ddaiar. (*Dan. 2. 21.* efe fydd yn symmud Brenhinoedd, ac yn gosod Brenhinoedd.) Ie y pethau lleiaf hefyd, megis llw gwallt ein pennau. *Mat. 5. 36.*

Cwest. Beth yw y diben hwnnw i'r hwn y mae Duw yn cyfarwyddo pob peth?

Atteb. 1. *Iw ogoniant ei hun.* 2. *I ddaioni eu blant.*

Gogoniant Duw ydyw'r diben pennaf ac uchaf o'r cwbl. Hynny oedd yn ei olwg ef wrth wneuthur y creaduriaid: a hynny mae yn edrych arno ym mhob peth a wneir, a'r neb rhyw amser mewn lle yn y byd.

Daioni eu blant ydyw'r diben nefaf tan hynny. O ran yr hyn y dywedir, *Fod pob peth yn cŷdweirbio iddynt er daioni.* Rhuf. 8. 28.

Cwest. *Im mba gyflwr y gwnaeth Duw ddŷn a'r y cyntaf?*

Atteb. Mewn cyflwr da a happus iawn.

Gen. 1. 31. Fe ddywedir, *Wedi i Dduw wneuthur ddŷn, fe edrychodd a'r y cwbl a wnaethei, ac wele da iawn oedd.*

Cwest. *Im mba beth y safai happusrwydd dŷn, yn yr hwn y gwnaethpwyd ef a'r y cyntaf?*

Atteb. *In hyn, o ran ei wneuthur a'r ddelw Duw, yr hon oedd mewn perffaith wybodaeth, gwir Sanctaiddrwydd a chyfiawnder.* *Gen. 1. 26, 27. Col. 3. 10.*

Yr oedd gan ddŷn a'r y cyntaf wybodaeth o bob peth oedd angenrheidiol i ogoniant Duw, ac iw ddaioni ei hunan; ac a greuwyd hefyd yn Sanctaidd ac yn gyfiawn, heb pechod.

Cwest. A barhaodd dyn bob amser yn y cyflwr happus, sanctaidd hwnnw ?

Atteb. Na ddo: fe syrthiodd oddiwrtho, trwy dorri gorchymmyn Duw, yn bwytta y ffrwyth gwaharddedig. Gen. 3. 3, &c.

Y pechod yn enwedigol oedd yn anufuddhau i orchymmyn Duw; yr hwn orchymmyn a roefei efe iddo i brofi ei ufudd-dod ef. Fe all llawer ysgatfydd feddwl y pechod hwn yn beth ysgafn, ac ŷnt yn barod i roi toster yn erbyn Duw am gospi dŷn cymmaint am fai cyn lleied. Ond os edrychant a'r yr amryw bechodau cynnwysedig yn y trosfeddiad hwnnw, rhaid iddynt gydnabod ei fod yn bechod tramawr. Canys,

1. Yr oedd ynddo *Anghrediniaeth*, am na chredent i air Duw. Canys er i Dduw ddywedyd, *r dydd y bwyttai o hono, gan farw ti a fyddi farw.* Gen. 2. 17. Etto ni chredent y byddent feirw, ond ammeu a gwneuthur Cwestiwn o hynny.

2. Yr oedd *Crediniaeth ynfyd*, yn rhoi coel a'r ddiabol. fe ddywedasei Duw, *Gan farw y byddwch farw*; A Diabol a ddywedodd, *Ni fyddwch farw ddim.* Etto y wraig, (a'r Gŵr trwyddi hi) a goeliodd yn fwy i'r cythrael, Tâd y celwydd; nag i Dduw, Tâd y gwirionedd.

3. *Balchder trahaws*, yn chwennych bôd fel Duwiau. Canys pan ddywedodd Diabol, *Chwi a fyddwch fel Duwiau yn gwybod da a drwg*, yr oedd y fath ymchwydd ynddynt, ac y troffeddasant.

4. *Lladrad.* Canys hwy a gymerasant yr hyn nid oedd eiddynt, ond trwy orchymmyn enwedigol a gadwesid oddiwrthynt. Canys fe waharddasei Duw yn eglur iddynt fwytta o'r pren hwnnw.

5. *Llofruddiaeth gwaedlyd.* Ein Rhieni cyntaf trwy fwytta y ffrwyth gwaharddedig hwnnw, a ddygasant farwolaeth, nid yn unig arnynt eu hunain, ond hefyd a'r eu holl heppil. Ie cymmaint ac oedd ynddynt hwy, hwy a'u tallasant eu hunain, a'u holl heppil i Ddau ufferg. Wrth hyn y gellwch farnu mor fawr oedd pechod ein Rhieni cyntaf.

medi eu begluro.

Cwest. Ydyw heppil Adda yn euog o'r pechod hwnnw?

Atteb. Ydyw : *fe gyfrifir pechod Adda i'n holl heppil.*

Trwy anafudd-dod un y gwnaeth yd yd yd yn bechaduriaid. Rhuf. 5. 19. Hynny yw, trwy drosedd Adda, y ddynt cyntaf, llawer, sef pawb a ddaeth oddiwrtho ef, ac a ddeuant, a gyfrifir yn gyfiawn yn bechaduriaid.

Cwest. Pa todd y gall heppil Adda fod yn euog o'i bechod ef?

Atteb. 1. Adda yn y gorchwyl hwnnw oedd berson cyffredinol.

Nid oedd efe yn sefyll am dano ei hun * Nen'r hwn yn unig, ond am holl ddynol ryw. Efe oedd yn ag oedd * Gynnyrcholwr mawr y Byd, fel wyddocau pan bechodd ef, ni a bechasom eu gyd presennoldeb ynddo ef, a chyd ag ef.

2. Yr oeddyn ni oll yn Lwynau Adda pan bechodd ef.

Ac felly trwy ddeddf Cenhedliad ni a bechasom ynddo ef, ac ynddo ef a haeddasom ddamnedigaeth dragwyddol.

Cwest. Beth yw pechod yn gyffredinol?

Atteb. Angbyfraith [neu droseddiad y gyfraith] yn pechod.

Felly mae'r Apostol yn ysypysu ac yn dangos beth ydyw. *1 Joh. 3. 4. Y Gyfraith sydd eglurhaad o ewyllys Duw, yn dangos beth a fydd ef i ddyn ei wneuthur, neu beidio a'i wneuthur; am hynny troseddu y Gyfraith ydyw digio Duw, a phechu yn erbyn ei ewyllys datguddiedig ef.*

Cwest. Pa rywogaethau sydd o'r Pechod?

Atteb. Dan: Gwreiddiol a Gwneuthurol.

Cwest. Beth ydyw y pechod gwreiddiol?

Atteb. Y llygredigaeth honno o'n natur ni, yn yr hon yr ymddygir ac y genir pawb.

Y ffrwyth nefaf digyfrwng o Bechod Adda ydyw, a'r achos

achos beunaf o'r holl bechodau eraill. Am hynny y gelwir ef yn wreiddiol, oblegid ei fod yn wreiddin, neu ffynion oddiwrth ba un y mae'r holl bechodau gwneuthurol yn tyfu ac yn tarddu. Am y llygredigaeth gwreiddiol hwn y dywaid *Dafydd* yn *Psal. 51. 5. Wele mewn anwiredd i'm lliniwyd, ac mewn pechod y beichiogodd fy mam arnaf.* Ni bu neb erioed a ddaeth oddiwrth *Adda* (ond Christ yn unig, yr hwn a genhedlwyd trwy yr Yspryd glân) yn rhydd oddiwrth y pechod hwn. Fel y derbyn pob creadur arall natur ac athrylith ei rywogaeth: fel hyn y llewod athrylith rheipus; Cŵn athrylith giâidd; Felly plant dŷn pechadurus athrylith bechadurus; gogwyddiad gwreiddiol yn eu natur i bob math a'r bechod: yr hon a erys ynddynt tra fo'nt byw, a byth ni lwyrddiwreiddir allan o neb tra fo yn aros yma ar y ddaiar. Yr hyn a ordeiniodd Duw felly yn ei ddoethineb,

1. Fel trwy hynny y gofnynger, ac y cadwer hwynt oddiwrth falchder ysprydol.

2. I roddi iddynt achosion yn fynychach i fyned at Dduw mewn Gweddi am help a chymorth yn erbyn gwaith y llygredigaeth ynddynt.

Cwest. Beth yw pechod gwneuthurol?

Atteb. *Tressedd neillduol o Ddeddf Duw.*

Cwest. Pa sawl modd y fŷrth dynion i bechodau gwneuthurol?

Atteb. 1. *Trwy esgeulnso neu fod heb wneuthur y da mae Duw yn ei Air yn ei orchymryn.*

2. *Trwy wneuthur y drwg bwnnw mae Duw yn ei Air yn ei warafun.*

3. *Trwy gyflawni yr byn fydd dda mewn modd pechadurus.*

Y dledswyddau goreu a gymerom ni mewn llaw, a lygrir yn dramawr trwy ein diffyg yn y modd o'u cyflawni.

Cwest. Beth yw cospedigaeth pechod?

Atteb. *Pob melltith a phla yn y byd bwn, marwlaeth yn y diwedd; wedi bynnu posnan tragwyddol yn uffern.*

uffern. Deut. 28. 16, 17. Rhuf. 6. 23. 2 Thes. 1. 8 9.

Cwest. A all neb ei waredu ei hun allan o'r cyflwr gofidus hwn y mae ynddo trwy bechod?

Atteb. Na all yn ddian.

2 Cor. 3. 5. Nid ydym yn ddigonol o honom ein hunain i feddwl dim, megis o honom ein hunain. Llai o lawer y gallwn wneuthur dim o honom ein hunain, i'n gwaredu ein hunain oddiwrth y fath drueni mawr y dygodd pechod ni iddo. Meirw ydym mewn pechod. Eph. 2. 1. Ac ni all dynion meirw eu codi eu hunain i fywyd.

Cwest. A all un creadur arall waredu dyn?

Atteb. Na all neb rhyw Greadur.

Psal, 49. 7. Gan waredu ni wared neb ei frawd, ac ni all eise roddi iawn trosto i Dduw. Fe ellir cymhwysu hyn at yr holl Greaduriaid yn y byd, at yr holl Sainc a'r Angylion yn y byd, ni all neb o honynt fodd yn y byd waredu ei frawd. Fel o ran nerth dyn ei hunan, neu o ran cymmorth oddiwrth un Creadur arall, nid oes dim ond achos i anobeithio.

Cwest. A oes dim modd i waredu dyn allan o'i gyflwr llygredig a thruan?

Atteb. Oes, Duw ei hun a roes i ddyn Achubwr.

Ast. 5. 31. Pan amlygwyd yn eglur, nad allai neb achub, Duw ei hun a roes Achubwr, ac Iachawdr ini.

Cwest. Pwy ydyw Iachawdr ddy?

Atteb. Fesu Ghrif.

1 Tim. 1. 15. Gwir yw'r gair, ac yn baeddu pob derhyniad, ddyfod Crist Fesu i'r byd i gadw pechaduriaid. Gair Hebraec yw Fesu, ac fydd yn arwyddocâu Iachawdr. Mae'r Angel, wrth roi'r enw hwn, yn rhoi rheswm am dano, Efe a wared ei bobl oddiwrth eu pechodau. Math. 1. 21.

Yr enw arall yw Crist, a gair Groec ydyw, yn arwyddocâu Enciniog. Iesu fydd yn dangos ei fod ef yn Iachawdr. Crist yn Iachawdr nerthol, oblegid ei encinio, hynny yw, ei ofod o'r neilldu gan Dduw a'i lenwi â phob llawnder i waith ein prynedigath ni.

Cwest.

Cwest. Beth ydyw Jesu Christ.

Atteb. Tragwyddol Fab Duw, yr hwn ynghyflawn-der yr amser a gymerodd natur dŷn arno.

Efe a elwir unig-anedig Fâb Duw. Jo. 1. 14. Yr hyn sydd iw ddeall am ei genhedliad tragwyddol anchwiliadwy, sydd ini i ryfeddu o'i blegid, ac nid iw fanwl chwilio allan.

Cwest. Pa ham yr oedd yn rhaid i Iachawdr dŷn fod yn ddŷn?

Atteb. 1. Yn gyffredinol fel y gallai ddioddef a marw tros brynedigaeth dŷn.

Heb. 9. 22. Heb ollwng gwaed nid oes dim maddeuant pechod. Fel y gallai Christ gan hynny farw trosom, efe a gymerodd ein natur ni, canys yn Dduw ni allai mor marw.

2. Fel y gallai yn yr un natur, a bechasei i ddigio Duw, fodloni cyfiawnder Duw.

Canys cyfiawnder Duw a ofynnai wneuthur iawn yn yr un natur a bechasei. Gan i ddŷn gan hynny bechu, angenrhaid oedd i ddŷn farw, i fodloni cyfiawnder Duw, ac i lonyddu ei lîd ef. Ar yr hyn y dywed yr Apostol, Gan fod marwolaeth trwy ddŷn, trwy ddŷn befyd y mae adgyfodiad y meirw. 1 Cor. 15. 21.

3. Fel y gallai deimlo ein gwendid ni, ac felly trwy deimlad a phrosfiad ddyfsgu tofuriu a chyd-ddioddef a ni.

Dyna y rheswm a rydd yr Apostol. Heb. 2. 16, 17. Efe a gymerodd hâd Abraham, fel y byddai drugarog, ac Archoffeiriad ffyddlon, hynny yw, fel y byddai drugarog fel y mae'r naill ddŷn i'r llall. Ac yn Heb. 4. 15. Nid oes ini Archoffeiriad, heb fedru cyd-ddioddef gyd a'n gwendid ni, ond wedi ei deimio ym mboob peth yr un ffynyd a ninnau, etto heb pechod.

Cwest. Pa'm yr oedd yn rhaid i Iachawdr dŷn fod hefyd yn Dduw?

Atteb. 1. Fel y gallai fod yn abl ac yn ddigonol i ddioddef yr hyn a gymerodd efe arno am bechod dŷn.

Y baich

Y baich yr aeth efe tano, oedd digofaint yr anfeidrol Dduw, ac yr oedd yn rhaid wrth nerth Duw i ddioddef digofaint Duw. Fe fuasei'r natur ddynol yn pallu gan drymbwys digofaint Duw, oni buasei i'r natur dduwiol ei chryfhau a'i chynnal i fynu.

2. Fel y gallai oresgyn holl elynion ein Iechydwrïaeth, a gorchfygu Satan, uffern a marwolaeth, yr hyn ni's gallai un Creadur.

Gan fôd Christ yn Dduw, Trwy ei farwolaeth fe oresgodd farwolaeth, a'r hwn oedd a nerth marwolaeth ganddo, hynny yw, Diafol. Heb. 2. 14.

3. Fel y gallai ei ufudd-dod a'i ddioddefaint ef fod o werth a phris anfeidrol.

Yr hyn a wnaeth ufudd-dod a marwolaeth Christ o'r fâth werth anfeidrol, oedd, ei fod yn ufudd-dod ac yn farwolaeth Mâb Duw, yr hwn oedd Dduw yn gystal a dŷn. Gan fôd y Duwdod yn un natur ym mherfon ein Prynw'r ni, yr oedd anfeidrol haeddiant yn canlyn ei berfon ef, a'r cwbl a wnaeth efe ac a ddioddefodd trosom.

Yr hyn sydd yn wir sylfaen o ddiddanwch i'r holl bechaduriaid gostyngedig, teimladwy o'u pechodau, a'u trueni sydd ddyledus am danynt: Oblegid fôd marwolaeth a dioddefaint Jesu Ghrïst o anfeidrol werth a haeddiant, ym mhell uwchlaw haeddiant eu pechodau, gan eu bod yn farwolaeth a dioddefaint yr hwn oedd Dduw yn gystal a dŷn.

Cwest. Beth a wnaeth Christ tros ein Prynedigaeth ni?

Atteb. 1. Efe a gyflawnodd yr ufudd-dod hwnnw oedd ddyledus arnom ni i orchmynion Duw.

2. Efe a ddioddefodd y gospedigaeth oedd ddyledus ini am ein pechodau.

Y gyntaf a elwir ufudd-dod gwneuthurol Christ; yr ail ei ufudd-dod dioddefol ef.

Ufudd-dod gwneuthurol Christ oedd yn llawn berffaith; canys efe a lwyr-gyflawnodd yr hyn oll yr oedd cyfraith Dduw yn ei ofyn; yr hyn y mae efe yn ei yf-pysu yn ei ymadrodd wrth Ioan Fedyddiwr, (Mat. 3. 15.)

Gweddus

Gweddus ini gyflawni pob cyflawnder. Ac fel yr ymostyn-godd Christ i'r Ddeddf, ac a'i cyflawnodd trosom ni, yn ein lle ni, trwy'r hyn y pwrcafodd efe fywyd tragwyddol ac iechydwrïaeth ini; felly hefyd y dioddefodd ef y gospedigaeth oedd ddyledus ini am ein pechodau, a thrwy hynny a'n gwaredodd oddiwrth farwolaeth ac uffern. Am hynny y dywed yr Apostol, (*Eph.* 1.7.) *Mae ini brynedigaeth trwy ei waed ef.* Hynny yw, trwy farwolaeth a dioddefaint gwaedlyd Iesu Ghrïst y prynir (neu y gwaredir) ni oddiwrth ein holl bechodau. Etto ni ddecellir hyn felly, fel pettem ni wedi ein gwaredu oddiwrth y felldith trwy *ufudd-dod dioddefol* Christ, a'n gwneuthur yn etifeddion gogoniant trwy ei *ufudd-dod gwneuthurol* ef, ystyriedig yn wahanredol; ond trwy ei *ufudd-dod gwneuthurol* a dioddefol ef yn gyfylltedig, i'n gwaredir oddiwrth y felldith, ac y mae ini hawl breiniol i ogoniant.

Cwest. Pa swyddau a gymerodd Christ arno i'n gwneuthur ni yn gyfrannogion o'r llestâd sydd yn dyfod oddiwrth yr hyn a wnaeth ac a ddioddefodd Christ?

Atteb. Fe gymerodd Christ arno dair Swydd; fe aeth (a) yn *Frenin*, (b) yn *Brophwyd*, ac (c) yn *Offeiriad*. (a) *Act.* 5.31. (b) *Deut.* 18.18. (c) *Psal.* 110.4.

Cwest. Beth yw rhannau Swydd frenhinol Christ?

Atteb. 1. *Treoli ei Eglwys.*

Mae rheolaeth Christ yn ei Eglwys mewn rhan *Oddi-allan*, ac mewn rhan *Oddifewn*.

1. *Oddi-allan*, trwy ei Air, yn yr hwn y datguddir ei Gyfreithiau ef. A thrwy ei Swyddwyr a'i Weinidogion, y rhai a ordeiniodd ef i sefyll yn ei le ef: i'r rhai y rhoddes efe nid yn unig air y Cymmod, ond hefyd gallu'r Agoriadau, neu Awdurdod i gyflawni ei Gyfreithiau a'i Ordinhadau ef.

2. *Oddifewn* mae Christ yn rheoli ei Eglwys trwy ei Ysryd, trwy yr hwn y mae yn gweithio mor nerthol zenynt, ac i beri iddynt yn ewyllysgar ymostwng iddo.

Atteb.

Atteb. 2. I ddarparu tros ei Eglwys.

Rhagddarpar Christ tros ei Eglwys fydd yn cyrrhaedd yd at bob peth angenrheidiol i'r enaid a'r corph, fel, i bob bendith ysprydol a chorporol. Efe a ddarpar fendithion ysprydol i eneidiau ei aelodau, trwy eu cymnysgaeddu a phob rhadau iachusol angenrheidiol. Mae hefyd yn darpar bendithion amserol i'w cyrrh, cymnihellled ac y gwelo ef yn dda iddynt. *Y mae eisien a newyn a'r y llewod ieuainge, ond y sawl a geisiam yr Arglwydd, ni bydd arnynt eisien dim daioni.* Psal. 34. 10.

Atteb. 3. I amddiffyn ei Eglwys.

Mae Christ yn amddiffyn ei Eglwys a'i aelodau rhag ei holl elynion. Ei gelynyon sydd *weledig* ac *anweledig*. Ei gelynyon gweledig yw pob math a'r ddynion drwg. Ei gelynyon anweledig yw Diafol a'i Angylion. Naill a'i mae Christ yn rhwystro i'r gelynyon hyn osod a'r ei Eglwys. Megis *Gen. 35. 5.* neu yn gwannhychu ac yn attal eu grym a'u nerth hwynt. *2 Sam. 3. 1.* Neu yn gwaredu'r eiddo o'u crasgau hwynt. *Exod. 14. 30.* Neu yn destrywio eu gelynyon. Megis, *2 Brenb. 19. 35.*

Cwest. Beth yw gwaith pennaf Swydd Brophwydol Jesu Ghrift?

Atteb. Dysgu ac hyfforddi ei Eglwys.

Cwest. Pa todd y mae Christ yn dysgu ei Eglwys?

Atteb. 1. Oddiallan trwy ei Air.

2. Oddisewn trwy ei Yspryd.

Yn gyntaf mae Christ yn dysgu ei Eglwys *Oddiallan* trwy hyspyfu ewyllys ei Dâd, yr hyn a wnaeth a'i enau ei hun tra fu fyw ar y ddaiar. A thrwy ei Weinidogion a'r ôl ei Dderchafel i'r nesoedd, trwy ei Scrifennadau a'u Pregethau.

2. Mae Christ yn dysgu ei Eglwys *oddiseu* trwy beri i'w Yspryd gyd-weithio gyd a'r Weinidogaeth oddi-allan, (yr hon a ordeiniodd efe) a'r eneidiau dynion. Christ yr awrhon a lefara yn y Gweinidogion, fel y gwnaeth yn *Paul (2 Cor. 13. 3.)* er nad yn yr un mesur, etto yn yr un modd. Felly yn a thrwy'r Ordinhadau hynny a drefnodd efe yn ei Eglwys, mae efe yn goluo y maddwl.

ddwl, yn meddallhau'r galon, yn diddanu'r gydwylbod;
ie yn gweithio fydd, gobaith, cariad, amynedd, ufudd-
dod newydd, a phob grâs arall angenrheidiol.

Cwest. Pa rannau sydd o Swydd Offeiriadol
Christ?

Arteb. 1. *Iawn bodlonol.* 2. *Cyfryngiad.*

Y ddau hyn oedd gwaith pennaf yr Archoffeiriad tan
y Ddeddf. Un a wnaï trwy offrymmu Aberth. A'r llall
trwy fyned i mewn i'r Cyssegr Sancteiddiolaf ag Arogl-
darth. Y ddau hyn a gyfylltir ac a gymhwysir at Ghrift.
Rhuf. 8. 34. Pwy yw'r hwn sydd yn damnio? Christ yw'r
hwn a fu farw, ie yn hytrach yr hwn a gyfodwyd befyd, yr
hwn sydd a'r ddeheulaw Duw, yr hwn befyd sydd yn erfyn
trosom ni. Yma y gwelwn iawn a Chyfryngiad yn eiddo
Christ. Iawn trwy ei farwolaeth, a Chyfryngiad a'r ei
Adgyfodiad a'i eisteddiad a'r ddeheulaw Duw.

Yr oedd Aberth Christ a'r y Groes o'r fâth rinwedd
nerthol, fel y llawn-fodlonwyd Cyslawader Duw, y
llwyr-lonyddwyd ei ddîg ef, ie ei wyneb a'i ffafir a
brynwyd ini, a'r holl fendithion sydd yn canlyn a'r
hynny. Am hynny y dywedir fod marwolaeth Christ yn
Aberth i Dduw o arogl peraid. *Eph. 5. 2.* A darfod pwr-
casu'r Eglwys trwy hynny. *Act. 20. 28.* Sef, oddiwrth yr
holl gaethiwed yr oedd hi tano, megis, pechod, mell-
dith y Ddeddf, Digofaint Duw, marwolaeth, Diafol a
Damnedigaeth. Wedi i Ghrift offrymmu ei fywyd yn
Aberth i Dduw, ac wedi iddo trwy hynny wneuthur
iawn am bechodau'r Eglwys, efe a gladdwyd, ac a oso-
ddwyd yn y Bêdd, i Sancteiddio y Bêdd iw holl aelodau.
A'r trydydd dydd efe a gyfodwyd oddiwrth y Meirw.
Fel y rhoddus ef ei hun ei fywyd i lawr, felly efe ei
hun a'i cymerodd drachefn. Ac yno y derchafodd i'r
nefoedd, yno i ciriol trosom ni, yr hyn yw'r ail rhan o'i
Swydd offeiriadol. Y gyntaf oedd i wneuthur iawn, yr
ail i gyfryngu trosom ni.

Fe ellir dywedyd fod Christ yn cyfryngu trosom ddwy
ffordd,

1. Trwy ei fod yn ei gyflwyno ei hun trosom ni yn
wastadol ger bron ei Dâd: Christ, medd yr Apostol, *A*

actib

Atteb i mewn i'r nefoedd, i ymddangos yn awr ger bron Duw trosom ni. Heb. 9. 24. Mae Christ yn ei gyflwyno ei hun, ein haberth ni, a'r iawn tros ein pechodau, gwaed pa un fydd yn eiriol ac yn dadleu trosom ger bron ei Dad. Heb. 12. 24.

2. Trwy ddangos ei fôd ef yn ewyllysio fôd yr eiddo ef eu gŷd yn gyfrannogion o rinwedd a lleshâd ei Aberth ef. Joan. 17. 24. I Dad, y rhai a roddais imi, yr wyf yn ewyllysio, lle yr wyf, fod o bonynt breithiau befyd gyda mi, fel y gwelont fy ngogoniant a roddais imi.

Y gair Cyfryngiad fydd yn briodol yn arwyddocâu erfyniad tros un arall. F' ai rhoddir i Ghrist fel y mae ef yn awr yn y Nefoedd, trwy gyff'lybiaeth. Y gyff'lybiaeth a ellir ei chymeryd oddiwrth un a fo mewn ffaf mawr gyd a'r Brenin, yr hwn fydd yn wastad yn y llys, yngwŷdd y Brenin, ac yno mae yn cyflwyno Dymuniad eu gyfeillion, ac yn eiriol am ei gyflawni. Mae Christ, fydd mewn ffaf mawr gyd a'r Arglwydd, yn sefyll o flaen ef yn wastadol i gyflwyno ein erfynion ni; ac i beri iddynt fôd yn gymeradwy.

Cwest. Pa fodd y mae Christ, a'r pethau a wnaeth ac a ddioddefodd ef, yn myned yn eiddom ni?

Atteb. Trwy ffydd.

Cwest. Beth ydyw ffydd?

Atteb. Gwir ffydd iachusol fydd ras a weithbir ynom ni gan Ispryd Duw, trwy Weinidogaeth y Gair, trwy yr hyn yr ydym yn derbyn Christ, fel y cynnigir ef ini yn yr efengyl, ac yn prwyso arno ef yn unig am fywyd ac iechydawriaeth.

Yn gyntaf, meddaf, Gwir ffydd iachusol fydd ras a weithbir ynom ni gan Ispryd Duw, trwy weinidogaeth y Gair, oblegid hwnnw yw'r modd arferol, trwy ba un y mae Ispryd Duw yn gweithio ffydd yn ein calonau. Gwir yw, y gall darllein yr ysgrhythrau, a llyfrau da, fôd drwy fendith Dduw yn fodd i weithio ffydd; ond ffeer iawn ydyw mai'r Môd arferol ydyw'r Gair a bregether. Rhuf. 10. 17. Ffydd fydd trwy glywed, a chlywed trwy Aif Duw.

Canys yn gyntaf, y Ddeddf fy'n dangos ini ein pecho-
dau, a'n cyflwr truan trwy hynny; ein bôd ni yn llwyr-
gollodig yn om ein hunain, gan ein bôd ni yn euog, ac
yn haeddu pob math a'r farnau a phlatau yn y byd hwn
a marwolaeth dragwyddol a damnedigaeth yn y byd a
ddaw; a'n bôd ni hefyd yn llwyr-ddinerth i'n gwaredu
ein hunain o'n cyflwr truan, y darfu ini trwy ein pechod
ein rasku ein hunain iddo.

Ac yno'r Efengyl a ddengys ini ddarfod i Jesu Ghrifft,
(tragwyddol fâb Duw) ynghyflownder yr amler, ddyfod
i'r byd, cymeryd ein natur ni arno, ac ynddi myned yn
feichieu ini; ac fel ein meichieu ni, gymeryd ein holl
ddyled ni arno; a thrwy ei ufudd-dod, a llawddigo-
nol Aberth-ei gorph ei hun, a offrymmodd efse unwaith
a'r y Groes, wneuthur cyflawn iawn i gyfiawnder Duw
am danynt.

Ie, yr Efengyl ym mhellach a ddengys, fôd Duw yn-
ddo ei yn cynnig grâs a chymmod, maddauant pecho-
dau yma, a bywyd tragwyddol a'r ôl hyn i bawb a gre-
dant ynddo ef.

A'r gwirionedd hwn a ddatcuddir ini ym Mhregethiad
y Gair, mae Yspryd Duw oddisewn yn nerthol-weithio
yn om wir gydsyniad iddo; a'r yr hyn y canlyn cyfrif
mawr o Jesu Ghrifft uwchlaw pob peth, newyn a sy-
ched am dano, a llawn fwriad calon i'w dderbyn ef me-
gis ein iachawdr llwyr-ddigonol, ac i bwysu arno ef,
a'i haeddedigaethau ef yn unig am fywyd ac iechyd-
wriaeth.

Ac am hynny mae yn canlyn yn yr Eglurhâd o'r
blaen, fôd ffydd yn Râs, Trwy yr hon yr ym yn derbyn
Christ. Ac yn wir felly mae Christ yn myned yn eiddom
ni, Canys beth fydd fwy yn eiddom ni, na'r hyn a gyn-
nigir ini yn rhâd, ac a ddarfu i ninnau ei dderbyn?
Derbyn Christ ydyw'r un peth a chymeryd gasael arno, neu
ei gosleidio, a'i gymbwysu attom ein hunain. Ond mi a
ddewifais yn hytrach arfer y gair hwn Derbyn, oblegid
gair yr Yspryd glân ei hun ydyw. Joan. 1. 12. Cynnifer
ac a'i derbyniasant, sef ro's iddynt allu i fôd yn
feibion i Dduw, sef i'r sawl a gredant yn ei enw ef. Y
geiriau

geiriau diweddaf, [i'r sawl a gredant ynddo] a chwanegir, i ddangos yn eglurach beth yw [derbyn Christ] ief credu ynddo. Pa ddau air a gymmwys gyffylltir ynghyd: Credu a chwanegir at dderbyn i ddangos beth yw derbyn Christ. A derbyn a chwanegir at gredu, i ddangos pa fath fydd yw honno, trwy ba un y mae Christ yn eiddom ni: Y cyfryw fydd ydyw, ac fydd yn cymeryd ac yn derbyn Christ a holl ffrwythau llesol ei farwolaeth a'i ddoddefaint.

Fe ganlyn yn yr eglurhaad o'r blaen o fydd, pa fodd y mae ini dderbyn Christ, sef, *fel y cynnigir ef yn yr Efengyl*. Christ a gynnigir yn yr Efengyl yn ei holl Swyddau, megis *Offetriad, Prophwyd a Brenin*. Ac felly rhaid ini ei dderbyn ef, nid yn unig megis *Offetriad*, yr hwn a wnaeth iawn trofom ni, trwy ei farwolaeth a'r y Groes, ac yr awron fydd yn eiriol trofom yn y Nefoedd: Ond hefyd megis ein *Prophwyd*, i gael ein dysgu a'n hyfforddi ganddo; ac hefyd megis ein *Brenin* i gymeryd ein rheoli a'n llywodraethu ganddo; a rhaid ini mor ewyllysgar ein taffu ein hunain wrth draed Christ mewn ymoflyngiad iddo, ac yn ei freichiau am iechydwrtaeth oddiwrtho: rhaid ini fod mor barod i wasnaethu Iesu Christ, ac i gael ein hachub ganddo. Gan mai hyn oedd arfaeth Duw yn ein gwaredu ni o'n caethiwded ysprydol, yn yr hwn yr oeddym wrth natur, sef, *Ei wasnaethu ef yn ddiofn, mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder gar ei fron ef koll ddyddiau ein bywyd*.

Ya ofer gan hynny y mae r'heini yn eu twyllu eu hunain, y rhai a ewyllysiant dderbyn Christ megis *Prynwr*, ond nid fel *Rheolwr*; megis *Iachawdr*, nid megis *Arglwydd a Brenin*. Gwybydded y cyfryw, na fydd Christ yn Iachawdr i neb, a'r nid yw yn Arglwydd ac yn Brenin iddynt. Ei ddeiliaid yn unig a achub ef, ac nid neb arall; canys ni ranna ef mo'i Swyddau.

Yn y lle diweddaf y dywedir, *A phwyso arno ef yn unig am faddennau pechod yma, ac am fywyd ac iechydwrtaeth dragwyddol a'r ôl hyn*. Y pwyso hwn a osodir allan yn yr Ysgrythur trwy amryw ymadroddion, megis *gobeithio ynghrist*. Eph. 1. 12. *Pwyso a'r Christ*. Can. 8. 5. *Iaddiried ynghrist*. Isa. 50. 10.

Cwest. Pa leshâad enwedigola dderbyn y ffyddloniaid gan Ghrift?

Atteb. 1. *Cyfiawnhaad.* 2. *Mabwysiad.* 3. *Santiddiad.*

Fôd cyfiawnhâd trwy ffydd fe ddywed yr Apostol, *Yr ydym gan hynny yn cyfrif mai trwy ffydd y cyfiawnbêir dŷn, heb weithredoedd y Ddeddf.* Rhuf. 3. 28.

Cwest. Beth yw Cyfiawnhâd?

Atteb. *Cyfiawnhaad yw gwaith rhâd râs Duw, trwy'r hyn y mae yn madden ein holl bechodau, ac yn ein derbyn ni yn gyfiawn yn ac am gyfiawnder Iesu Ghrift, a cyfrifir ini.*

Fôd Cyfiawnhâd yn waith rhâd râs Duw, fe ddywed yr Apostol ini. *Rhuf. 3. 24. Wedi ein cyfiawnhâd yn rhâd trwy ei râs ef.* Ac fôd Duw yn ein derbyn ni yn gyfiawn yn, ac am gyfiawnder Iesu Ghrift, fydd eglur yn *Rhuf. 5. 19. Fel trwy anufudd-dod un dŷn y gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid; felly trwy ufudd-dod, (neu gyfiawnder) un (sef Christ) y gwneir llawer yn gyfiawn.* Hynny yw, yn berffeith gyfiawn, fel y mae Duw yn eu derbyn yn gyfiawn. Ni a gyfiawnheir, nid trwy gyfiawnder ynglŷn ynom ni, fydd amherffaith; ond trwy berffaith gyfiawnder Christ, yr hwn a gyfrifir ini, ac y mae Duw ei hun yn ei gymeryd yn eiddom ni.

Cwest. Pa rannau fydd o Gyfiawnhâd?

Atteb. 1. *Maddenant o'n holl bechodau.*

2. *Ein cymeryd ni yn gyfiawn trwy gyfrif gyfiawnder Christ ini.* Rhuf. 4. 6, 7, 8.

1. Mae ein pechodau yn ein gwneuthur ni yn gâs ac yn ffaidd yngolwg Duw; ie maent yn ein gwneuthur ni yn felldigedig ac yn euog o ddamnedigaeth dragwyddol: yn gyntaf gan hynny y rhai hynny a gymerir ymaith: nid nad ydynt ddim; neu, nad ydyw Duw yn eu gweled hwynt; ond nad ydyw Duw yn eu cyfrif hwynt ini. 2 Cor. 5. 19.

2. Mae Duw i'n gwneuthur ni yn ogoneddus yn ei olwg, yn cyfrif cyfiawnder ei Fâb ini, ac yn hwnaw mae yn ein derbyn ni. O rân yr hyn y dywedir ein bôd ni yn

yn cael ein gwneuthur yn gyfiawn trwy gyfiawnder Christ. Rhuf. 5. 19. *Ac yn gymeradwy yn yr anmylyd.* Eph. 1. 6.

Trwy gyfylltu ynghyd y ddwy ran hon o'u cyfiawnhâd ni, fe osodir allan yn eglur ragorol gariad Christ tuacat y ffyddloniaid. Canys,

1. Yr hyn sydd eiddom ni, sef ein pechodau, sy 'n ein gwneuthur ni yn druain, efe a'u cymer oddiwrthym, ac a'u gefyd hwynt arno ei hunan, *Efe a wnaethpwyd yn bechod trosom ni.* 2 Cor. 5. 21.

2. Yr hyn nid yw eiddom ni, oblegid hebddo ni allwn fôd yn happus, efe a'i dyry ini, ac a'i cyfrif yn eiddom ni, ac a'i derbyn, fel pettai yn eiddom ni, sef ei berffaith gyfiawnder ei hun. Canys fe ddywed yr Apostol, *Fe a'n gwneir ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef,* 2 Cor. 5. 21.

Cwest. Beth yw Mabwysiad?

Atteb. *Mabwysiad ydyw gwaith rhâd râr Duw, trwy'r hyn o Blant digofaint a Diabol, f' a'n gwneir yn Blant i Dduw.* Ioan 1. 12.

Nid yn unig y cyfrifir ni yn Blant, ac i'n cymerir i nifer hâd Duw; ond hefyd ni a wisgir ac a addurnir â holl freintiau Plant Duw. Rhuf. 8. 17.

Cwest. Beth ydyw Sancteiddiad?

Atteb. *Sancteiddiad ydyw gwaith Yspryd Duw, trwy'r hwn y mae y nêb a gyfiawnhêir yn cael o fesur rhan a rhan ei adnewyddu trwyddo, yn ôl Delw Dduw mewn Sancteiddrwydd a chyfiawnder.*

Trwy waith Sancteiddiad fe wneir dŷn (mewn ystyriaeth foefawl) yn ddŷn newydd, ac megis yn ddŷn arall. *Wele, gwnaethpwyd pob peth o newydd.* 2 Cor. 5. 17. Mae ganddo feddyliau newydd, dymuniadau newydd, bwriadau newydd.

Yr adnewyddiad hyn sydd o fesur rhan a rhan, hynny yw o fesur ychydig ac ychydig, ac nid ei gŷd ar unwaith. Ni a gyfiawahêir yn wir a'r unwaith, ond ni Sancteiddir o fesur rhan a rhan. O herwydd hyn y cyfflybîr Sancteiddiad i Oleuni a lewyrcka fwyfwy hyd ganol dydd. Dih. 4. 18.

Fel y mae'r adnewyddiad bwn o fefur rhan a rhan, felly mae trwy'r bôl ddŷn, hynny yw, oddifewn ac oddiallan, yn holl nerthoedd yr enaid, ac aelodau'r Corph: A hynny yn ôl *Delw Duw mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder*. Fel y mae y Chrïstion trwy fywyd sancteiddiad yn byw bywyd Duw; o'r lleiaf mae ganddo athrylith a gogwyddiad Sanctaidd, o'r galon yn ymgnio i wneuthur felly, i fôd yn sanctaidd, fel y mae Duw yn sanctaidd; ac fel y dywed yr Apostol, (*Rhuf. 7. 22.*) *Efe a ymbysrda ynghyfraith Duw yn ôl y dŷn oddifewn*.

Cwest. Pa rai arall y mae'r Etengyl yn ei ofyn heb law ffydd?

Atteb. *Edifeirwch.* Math. 3. 2. a'r 4. 17.

Cwest. Beth yw Edifeirwch?

Atteb. *Edifeirwch* ydyw'r fath newidiad o'r galon, ac a hair fuchedd newydd.

Mae edifeirwch yn bennaf yn sefyll yn newidiad y meddwl a chalon dŷn. A'r fuchedd newydd ydyw ffwyth ac eglurdab o'r galon newydd. Calon newydd a hair fuchedd newydd. Mae newidiad ac adnewyddiad y fuchedd oddiallan yn angenrheidiol. Canys rhaid i Edifeirwch fôd yn yr holl ddŷn; a'r olaf fydd yn rhoi eglurdab i'r cyntaf. A ph'le y mae y cyntaf, fe fydd yr ail; lle mae calon newydd, fe fydd buchedd newydd. Canys mae'r enaid yn llawn-lywodraethu a'r y Corph, a'r Corph a lwyr-reolir gan yr enaid.

Cwest. Pa rai yw'r Moddion oddiallan a ordeiniodd Duw i wei hio ac i gryfhau ffydd, edifeirwch, a rhadau eraill ynom ni?

Atteb. *Ordinâdau Duw*, yn enwedig y Gair, Sacramentau a Gredde.

Gweinidogaeth y Gair fydd fwyaf anghenrheidiol yn gyftal i weithio, ac i chwanegu ffydd a rhadau eraill. Yr hyn a dywed yr Apostol am ffydd, *Ei bôd hi trwy glymed*, fydd wir am yr holl radau eraill hefyd, y *maent trwy glymed y Gair a bregethir*. Ac i ddangos mai trwy hynny y megir grâs hefyd, mae'r Apostol *Petr* yn cynghori, *I chwennychu didwyl laeth y Gair, fel y cynnyddont* trwy-

Arwydd. 1 *Pet.* 2. 2. Och, pa fodd y perthyn ini, fel dal
fultw yn ddyfal a'r weinidogaeth y Gair, felly cyd-ym-
heru fydd a'n clywed; fel trwy goelio yr hyn a osoder
o'n blaen ni allan o Air Daw, felly i gymhwyso pob
gwirionedd attem ein hunain, a'r y mae'r Gair yn ei
ddatguddio.

Cwest. Berh ydyw Sacrament?

Atteb. *Ordinbâd Sanctaidd a ordeiniwyd gan Ghrifst,*
yn yr hon trwy arwyddion oddi allan yr arwyddocêir ac
y felir ini y grâs oddifewn

Ac felly mae tri pheth yn angenrheidiol i gyflawni
Sacrament.

1. Arwydd oddi allan.
2. Grâs ysprydol oddifewn.
3. Ordinbâd Christ.

Cwest. Pa fwl Sacrament fydd?

Atteb. *Dau yn unig: Bedydd a Swpper yr Arglu-*
ydd.

Fel yr oedd gynt gan yr Iddewon ddau Sacrament yn
arferedig: y rhai oeddynt, Enwaediad a'r Oen pâsg:
felly mae gan Ghrifftianogion yr awron ddau yn gyfateb-
ol iddynt, Bedydd i'r enwaediad; *Col.* 3. 11, 12. Swp-
per yr Arglwydd i'r oen pâsg. *Luc.* 22. 15, &c.

Cwest. Berh ydyw Bedydd?

Atteb. *Sacrament yn yr hon trwy olchi â Dŵfr yn*
enw'r Tâd, a'r mab a'r Yspryd glân, yr arwyddoc-
êir ac y felir ni ein Hail enedigaeth

Gan fod y Bedydd yn Sacrament o'n hail-enedigaeth,
fe ddengys,

1. Ein bôd ni wedi ein geni wrth natur mewn cyflwr
melldigedig; rhaid ini gan hynny cyn gynted ac y gal-
ner ni, gael ein geni drachefn. Mae'r Ail-enedigaeth
mor llwyr angenrheidiol i'n Hiechydwrïaeth, fel na allwn
hebddo fyued i mewn i Deyraas Nefoedd. *Ioan.* 3. 3.

2. Fôd Bedydd yn fôdd o'n Hail-enedigaeth. Yspryd
Ddw yn a thrwy'r Ordinbâd honno a weithia y gwaith
mawr hwn. O ran yr hyn y dywedir; *y genir ni drachefn*
o Ddwfr, ac o'r Yspryd. *Ioan.* 3. 5. Etto ni wir ail-enir

pôb un oddifewn, yr hwn a fedyddir. Nid y golchiad yn unig a dwfr, ond gweithrediad yr Ysryd trwy hynny sydd yn ein had-genhedlu ni. A'r Ysryd sydd rydd weithiwr, yn gweithio y pryd, ac a'r y neb a fynno. *Ioan. 3. 8.*

Cwest. Beth yw'r Arwydd oddiallan yn y Bedydd?

Atteb. *Dwfr. Act. 8. 36.*

Nid oes dim mor gymmwys a dwfr i ofod allan ein glanhâd oddiwrth bechod, trwy'r hwn y gwneir yr hyn sydd aflan yn lân.

Cwest. Beth ydyw'r peth oddifewn a arwyddocêir trwy y Dwfr yn y Bedydd?

Atteb. *Gwaed Christ.*

Oblegid hyn y dywedir ddarfydd i Ghrïŷt ein golchi ni oddiwrth ein pechodau yn ei waed ei hun: *Darc. 1. 5.* Fel y mae rhinwedd i lanhâu mewn Dwfr, felly mae yngwaed Christ. Gwaed Fesu Ghrïŷt sydd yn ein glanhâu ni oddiwrth bob pechod. *1 Ioan 1. 7.*

Cwest. Beth yw Swpper yr Arglwydd?

Atteb. *Sacrament ein magwriaeth ysprydol yn yr hwn trwy dderbyn Bara a Gwin yn ol Ordinhad Christ, y gosodir allan ac y felir ini ein cymmundeb â Christ.*

Swpper yr Arglwydd a chwanegir at y Bedydd, fel Modd angenrheidiol i faentumio bywyd Duw a genhedlwyd ynom ni.

Cwest. Beth yw'r Arwyddion oddiallan yn Swpper yr Arglwydd?

Atteb. *Bara a Gwin. Mat. 26. 26.*

Cwest. Beth y mae'r bara Sacramentaidd yn ei ofod allan?

Atteb. *Corph Christ.*

Hyn sydd eglur yngeiriau Christ ei hun, 'r hwn gan ddal y Bara yn ei ddwylo, a ddywed am dano ef, *Hwn ym fy nghorph, (Mat. 26. 26.)* hynny yw, trwy arwyddocâd, fel pe dywedasei, Y bara hwn sydd yn arwyddocâd fy nghorph.

Cwest.

weddi yu begluro.

Cwest. Beth y mae y Gwîn Sacramentaidd yn ei ofod allan?

Atteb. *Gwaed Christ.*

Hyn fydd eglur trwy eiriau'r Ordinhad, lle mae Christ, gan ddal y Cwppan oedd a gwîn ynddo, yn dywedyd am y gwîn, *Hwn yw fy ngwaed. Mat. 26. 27.*

Cwest. Beth a arwyddocêir trwy dorriad y bara gan y Gweinidog?

Atteb. *Ddarfod torri Christ trwy boenau am ein pechodau ni.*

Fal hyn mae'r Apostol yn dwyn Christ ei hun i mewn yn cymhwyso y ddefod honno. *Hwn yw fy ngborph, yr hwn a dorri trosoch. 1 Cor. 11. 24.*

Cwest. Beth a arwyddocêir wrth dywallt y Gwîn?

Atteb. *Tywallt gwaed Christ.*

Neu ei ddioddefaint hyd angen, a thywallt ei enaid yn aberth tros bechod.

Cwest. Beth a arwyddocêir wrth y Gweinidog yn rhoddi y Bara a'r Gwîn i'r rhai a fo yn Cym-muno?

Atteb. *Bod Duw yn rhoddi ac yn cynnig ei Fab iddynt.*

Yn y Sacrament mae Duw yn cynnig ac yn rhoi Christ i bôb cymmun-wr; ie mae efe megis yn ei rôddi ef yn ein dwylo a'i ddwylo ei hun.

Cwest. Beth ydyw meddwl y geiriau hynny gan y Gweinidog cymmer, bwytta, yf?

Atteb. *Ewyllys Duw am ini gymhwyso Christ attom ein hunain.*

Nid yw efe yn unig mewn delw fûd yn cynnig Christ, ond trwy ei weinidog mae efe yn llefaru wrthym, ac yn dywedyd, *Yr wyf yn ewyllysio ac yn gorcymmyr i chi gymeryd fy Mâb, a'i gymhwyso ef atoch eich hunain, fel y byddoch fym trwyddo ef.* Beth a ellir ei ddisgwyl ychwaneg o ran Duw i'n hannog i dderbyn ei fâb ef?

Cwest. Beth a ofodir allan wrth y bobl yn cymeryd y Bara a'r Gwîn?

Atteb.

Atteb. En bod yn derbyn Corph a gwaed Cbrist.

Hynny yw, derbyn Christ, a wnaethpwyd yn ddŷn, ac yn aberth, yn ysprydol iddynt eu hunain trwy ffydd. Canys ffydd yw'r offeryn hwanaw, trwy yr hwn yr ydym yn derbyn Christ, a'i holl ddonaiau, fel y cynnigir hwynt ini yn yr Eſengyl, ac y felir hwynt ini yn y Sacrament. Mae ffydd i'r enaid, fel y llaw i'r Corph. Yr hyn a gynnigir i ddŷn er lleſhad, ei law a'i derbyn i fod yn eiddo ef: Fâl hyn, pan gynnwygio Duw ei Fâb ini, mae ffydd yn gyntaf yn perfwadio'r galon o ewylllys da Duw tuac at ddŷn, ac o'i fwriad difrifol i roddi Christ iddo, ac a'r hynny mae yn cymmhwysu ac yn cymeryd Christ iddo ei hun, fel yr eiddo ei hun. Trwy ffydd y pethau arwyddedig mor siccr a dderbynir er porthiant yr enaid, ac y derbynir yr Arwyddion er porthiant i'r Corph. Nid yw ffydd yn unig ein llaw i gymeryd Christ, ond ein genau hefyd i'w dderbyn i mewn, ac i'w ollwng i'n calonnau, trwy yr hyn y mae yn myned yn ymborth ac yn gryfder ini.

Gwest. Beth yw dle ffydd pob Cymmunwr, cyn iddo fyned at Fwidd yr Arglwydd?

Atteb. Ymholiad.

1 Cor. 11. 28. *Foled dŷn ef ei hun, ac felly bwyttâd o'r bara, ac yfed or Croppan.* An y peth hyn gwelwch fy Hyfforddiadau am iawn dderbyn Swpper yr Arglwydd. *Pennod. 20.*

Gwest. Beth yw Gweddi?

Atteb. Gweddi ydyw ffrymiad ein dymuniadau at Ddau yn enw Christ, am y cyfryw bethau da a'r addommadd ef eu rhoddi ini, ac sydd arnom ninnau eisien eu derbyn.

Nid yw Gweddi yn sefyll mewn arferiad o ffurf wâg o eiriau da, ond yn gysyllt yr enaid a'i ddymuniadau at Ddau, am y pethau da sydd ganddo ef i'w rhoddi. *Iſa. 26. 9.*

Yn enw Christ. Nid yw Duw yn gwrando pechaduriaid, hynny yw, yn dyfod yn eu henwau eu hunain. Ond medd Christ ei hun. *Ioan 15. 16.* Beth bynnag a offynoch i'r Tâd [yn ffydd i] f' a'i rhydd efe i chiwi.

Am y cyfryw bethau a'r a addawodd efe eu rhoddi, ac y'r ŷm yn sefyll mewn eifieu am danynt. Rhaid i'n gweddiau fod yn ôl ewyllys Duw: A hyn fydd yn ôl ewyllys Duw, ini ofyn yr hyn a addawodd ef, a'r hyn a ŵyr efe fod arnom eu heifieu. A hyn yw'r hyder fydd gennym tuac atto ef, ei fod ef yn ein gwrando ni, os gofynnwn yn ôl ei ewyllys ef. i Ioan 5. 14.

Rhannau Gweddi yw,

1. Cyffes, neu addefiad o'n pechodau a'n camweddau.
2. Dymuno, neu ofyn, neu geisio a'r ei law ef, y cyfryw bethau a fo arnom eu heifieu.
3. Diolchgarwch, neu ffoliannu Duw am y trugareddau a dderbyniasom.

Cwest. Beth yw cyflwr y ffyddloniaid a'r ôl marwolaeth.

Atteb. Mae eu cyrph yn huno, gan ddisgryl adgyfodiad i fywyd; a'u beneidiau yn myned yn union i'r nefoedd: ac yn y Farn ddiweddas eu cyrph a gysylltir a'u beneidiau, a'r ddau a gânt fwynhau happusrwydd tragwyddol.

Cwest. Beth yw cyflwr yr annuwiol a'r ôl marwolaeth?

Atteb. Fe rrymir eu cyrph y nghadwynau marwolaeth erbyn dydd mawr y Farn: a'u beneidiau ânt yn union i nffern: Ac a'r yr adgyfodiad cyffredinol eu cyrph a'u beneidiau a gysylltir ynghyd drachefn, a'r ddau a deflir i boenan nffern, y rhai fydd ddiscribant ac anorthen.

Y parhâd tragwyddol gyd a'r boen annoddefadwy fydd yn mawr-drymhau trueni y damnedig: ac fydd yn dangos ffoledd, neu yn hytrach ynfydrwydd gwallgofus yr holl rai fydd a'm fyrr fodlonrwydd i'w chwantau aflan, yn eu boddi eu hunain i'r fath drueni tragwydd. Beth ni ddylid ymwrthod ag ef neu ei ddioddef yn y byrr amser o'r bywyd hwn i ddiangc rhag y boen dragwyddol?

Esponiad byrr o'r X. Gorchymmyn.

Cwest. **P**A sawl Gorchymmyn o'r Ddeddf fydd ?
Atteb. Dêg.

Cwest. Pa Ddledswyddau a roddant a'r lawr ?

Atteb. Pob mât a'r Ddledswyddau fydd ddyledus arnom i Dduw neu ddŷn.

Y mae y pedwar Gorchymmyn cyntaf, a Scrifennwyd a'r un o'r llechau, yn cynnwys ein D'lêd tu ag at Dduw: a'r chwêch eraill, a scrifennwyd a'r y Llêch arall, yn cynnwys ein D'lêd tuag at Ddŷn. *Mat.* 22. 37, 38, 39.

Cwest. Pa bethau enwedigol a ellir eu ystyried yn y Dêg Gorchymmyn ?

Atteb. 1. Y Rhagymadrodd.

2. Y Gorchymynnion eu hunain.

Cwest. Ym mha ciriau y gosodir allan y Rhagymadrodd i'r Dêg Gorchymmyn ?

Atteb. Yn y rhai hyn, *Myfi yw'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th ddûg di allan o wlad yr Aipht, o dŷ y caethiwed.* *Exod.* 20. 2.

Cwest. Beth a ddywed Duw am dano ei hun yn y geiriau hyn ?

Atteb. Mae Duw yn y geiriau hyn yn dangos, ei fod ef ei hun yn Brif-ben Arglwydd yr holl Fŷd, ac befyd yn Dduw mewn Cysammod, fel gyt ag Israel, felly yr awron a'i holl bobl. Fel y gwaredodd ef yr Israeliaid o'u caethiwed yn yr Aipht, felly y gwared ninnau o'n caethiwed Ysrydol tan y Pechod, Satan a'r Bŷd: ac am hynny yr ydym yn rhwym iw gymeryd ef yn Dduw ini; ac i gadw ei holl Orch'mynion.

Cwest. Pa un yw'r Gorchymmyn cyntaf ?

Atteb. Na fydded i'r Dduwiau eraill ger fy mron i.

Cwest. Pa bethau a ofynnir yn y Gorchymmyn hwn ?

Atteb.

Atteb. Inni adnabod a chydabod Duw yn unig wîr Dduw, ac ini ei gymeryd ef yn Dduw ini, a'i ddewis ef uwchlaw pawb.

Nid digon ini Broffesu y gwîr Dduw, ond rhaid ini ei gymeryd ef yn Dduw ini. Canys bôd Duw gennym ydyw, yn ein Meddwl a'n Deall ei adnabod a'i gydnabod ef yn unig wîr Dduw, Holl-ddigonol, Holl-alluog, Anfeidrol ym mhob mâth o Berffeithrwydd; felly hefyd yn ein Calonau a'n hanwydau glynu wrtho ef, gan lawn-fwriadu ein cyssregru ein hunain yn hollawl iw Addoliad a'i wasanaeth ef, ac hyd yr eithaf o'n gallu rhyngu bodd iddo ef ym mhob peth, trwy gydfurfio ein bucheddau ym mhob ufudd-dod Sanctaidd iw ewylllys datcuddiedig ef.

Cwest. Pa bethau a warafunir yn y Gorchymmyn hwn?

Atteb. 1. Bod beb adnabod neu gydnabod neb rhyw Dduw, yr byn sydd Angbrediniaeth di-Dduw.

2. Bod yn addoli gan yn lle y gwîr Dduw, yr byn sydd Ddelw-addoliaeth.

3. Gosod ein calonau a'n hanwydau yn ormodd a'r bethau eraill, beblaw y gwîr Dduw.

Cwest. Beth a arwyddir yn y geiriau hyn, GERFY MRON I?

Atteb. Maent yn arwyddo fod Duw, er ei fod ynddo ei hun yn anweledig, yn gweled ac yn gwybod pob peth, a'i fod yn ansodlon iawn ini gael Duwiau eraill, a'i gwas'naethu hwynt.

Cwest. Pa un yw'r Ail Gorchymmyn?

Atteb. Na wna it ddelw gersfiedig, na llân dim a'r sydd yn y nesoedd uchod, nac a'r y sydd yn y ddaiar isod, nac a'r sydd yn y dwfr tan y ddaiar: Nac ymgrymma iddynt, ac na was'naetha hwynt; Oblegid myfi yr Arglwydd dy Dduw wis Dduw eiddigus, yn ymweled ag anwiredd y Tadau a'r y Plant byd y drydedd a'r bedwaredd Genbedlaeth, o'r rhai am casânt, ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd, o'r rhai am carant, ac a gadwiant fy ngorchmynion.

Cwest. Beth a ofynnir yn y Gorchymmyn hwn?

Atteb. Inni addoli y gwîr Dduw mewn modd unigryw.

Ni was'naetha ini yn unig addoli yr unig wir Dduw, ond trwy'r cyfryw Foddion, ac yn y cyfryw ffordd ac fydd gyffonol i'w natur ef, ac a bennododd efe ini yn ei Air.

Cwest. Beth a warafunir yn y Gorchymmyn hwn?

Atteb. 1. Pob ewyllys-gresydd a choel-gresydd, trwy'r hyn y mae dynion yn addoli Duw yn ôl eu dychymygion eu hunain.

2. Gwnentbur Delwau i ddefnydd Cresyddol,

3. Addoli Delwau; neu'r gwâr Dduw trwy ddelwau, neu un ffordd arall yn erbyn ei Air ef.

Cwest. Pa un yw'r trydydd Gorchymmyn?

Atteb. Na chymer enw'r Arglwydd dy Dduw yn ofer; canys nid dieuog gan yr Arglwydd yr hwn a gymero ei enw ef yn ofer.

Mae Enw Duw yma yn arwyddocâu, fel Duw ei hun, felly ei Dirlau, priodoliaethau, Ordinhadau, Gweithredoedd, a phob peth arall, trwy'r hyn y mae efe yn ei yspysu a'i ddatguddio ei hun.

Cwest. Beth a otynnir yn y Gorchymmyn hwn?

Atteb. Ini ym mhob peth Sancteiddio a gogoneddu Enw Sanctaidd Duw.

Fel y mae yn Sanctaidd ac yn ogoneddus ynddo ei hun, felly y dylem ni ei arfer yn Sanctaidd ac yn barchedig, yn ein holl feddyliau, geiriau a gweithredoedd.

Cwest. Pa bethau a warafunir ini yn y Gorchymmyn hwn?

Atteb. 1. Na bô ni yn cynnwys ynom feddyliau ofer ysgafn am Dduw, a'i Briodoliaethau ef, yr hyn yw cablu Duw yn ein calonnau.

2. Na ddwywedom ddim yn annuwiol, nac yn ammbarchus am Dduw, nac am ddim a'r fydd yn perthyn iddo.

3. Nac arferom nag enw, na Thitlau Duw yn ysgafn, neu heb sebor gyfiawn.

Pan ddamweinio dim yn ddifymmwth ym mysg Chriſtianogion, peth rhy arferol ydyw iddynt yn ebrwydd lefain, O Arglwydd! O Dduw! neu O Fesu! A phan fyh-nent gael rhyw beth, hawdd ganddynt lefain, Br mwy Duw gwnwch hyn, er mwy'n Chriſt gwnwch bynn, ac etto heb feddwl yn barchedig am Dduw, neu am Fesu, os byddant

ddant yn meddwl dim am danynt. Rhaid i hyn fod yn uniawn gymeryd Enw Duw yn ofer.

4. Na thyngom yn ein ymddiddanion cyffredinol.

Er bod hyn yn bechod cyffredinol ac arferol, etto pechod mawr erchyll ydyw, fydd yn crôch-lefain ynghluffiau Duw a'm ddialed.

Cwest. Ym mha eiriau y mae y bygwth yn erbyn y rhai a dorro'r Gorchymwyn hwn?

Atteb. Yn y rhai hyn, Nid dieuog gas yr Arglwydd yr bron a gymero ei enw ef yn ofer.

Y geiriau hyn a gynhwysant ynddynt, fel maintioli y golpedigaeth a roddir a'r y rhai a gymeront Enw Duw yn ofer, yr hwn nid yw ddim llai na marwolaeth a damnedigaeth dragwyddol; felly y dangofant mor annocheladwy yw y golpedigaeth honno. A chydâ hynny mae yn arwyddocâu, er iddynt ysgatfydd ddiange rhag baro a chôp dŷn; etto na ddiuoga yr Arglwydd mo'nnynt, ac ni ddiangant ei farn gyfiawn ef.

Cwest. Pa ddydd ydych chi ddorwedd Gorchymwyn?

Atteb. Gosia y dydd Sabbath yn sancteiddio ef. Chweddiodd y gweithi, ac y gwneî dy boll waith: Ond y seithfed dydd yw Sabbath yr Arglwydd dy Dduw; na ionâ yddo ddim gwaith, tydi, na'rh fâb, na'rh ferch, na'rh mas'naethwr, na'rh mas'naethfent, na'rh anifail, na'rh ddiethrddŷn a fyddo o fewn dy byrth; O herwydd mewn chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd y nefoedd a'r ddaear, y môr, a'r byn oll fydd ynddynt, ac a orphwysodd y seithfed dydd; am hynny y bendithiodd yr Arglwydd y dydd Sabbath, ac a'i Sancteiddiodd ef. Exod. 20.

8, 9, 10, 11.

Cwest. Beth a orchymynnir ini yma?

Atteb. I ni gosia neillduo un diwrnod mewn saith i fod yn orphwysfa Sanctaidd i'r Arglwydd.

Cwest. Pa ddiwrnodd o'r wythnos a appwyntiodd yr Arglwydd i'w gadw yn Orphwysfa Sanctaidd, neu yn Sabbath?

Atteb. O Greadigaeth y Bŷd byd Adgyfodiad Chrïst, fe appwyntiodd Duw y dydd diweddaf o'r wythnos i'w gadw yn Orphwysfa Sanctaidd; Ond er hynny o amser y dydd cymaf o'r wythnos.

Mae hyn yn eglur, yn gyntaf, Oddiwrth *Arfer yr Apostolion*, y rhai a'r ôl Adgyfodiad Christ a ymgynnullant yn wastad a'r y dydd cyntaf o'r wythnos, a hynny yn ddiau a'r Orchymmyrn Christ ei hun. *Iolan 20. 19, 26. Ait. 2. 1. a'r 20. 7.*

Yn ail, *Oddiwrth Arfer gwaftadol yr Eglwys a phobl Dduw*. O ddyddiau'r Apostolion hyd y dydd hwn, yr Eglwys a gadwodd y dydd cyntaf o'r wythnos, a hynny tan yr enw hwn, *Dydd yr Arglwydd*. Ac ni ddylid dirmygu Defod gwaftadol Eglwys Dduw.

Cwest. Pa fodd y mae ini Sancteiddio y Sabbath?

1. Trwy gadw Gorphwysdra ?

2. Trwy gyffegru'r Orophwysdra honno yn hollawl i Addoliad a Gwasanaeth Duw.

Cwest. Oddiwrth pa bethau y mae'n rhaid ini orphwyso mewn modd enwedigol ?

Atteb. 1. *Oddiwrth lasur corphorol, a gorchmylion bydol.*

Etto nid yw anghyfreithlon drwsio Bwyd a'r y dydd hwnnw, na gwneuthur dim gwaith angenrheidiol, neu o Drugaredd, ini ein hunain, neu i eraill, i ddyn neu i anifail. Wrth waith *angenrheidiol*, yr wyf yn meddwl y cyfryw ac ni ellid ei wneuthur y dydd o'r blaen, ac ni ellir yn ddiogel ei oedi hyd y dydd nesaf. Fe ellir, ie fe ddylid gwneuthur y cyfryw bethau a'r ddydd yr Arglwydd.

2. *Oddiwrth boll etiriau bydol, ac ymddiddanion am bethau daiarol.*

Heb ddymedyd ein geiriau ein hunain, medd y Propwyd, Isai. 58. 13. Hynny yw, nid siarad am bethau'r byd a'r ddydd yr Arglwydd.

3. *Oddiwrth boll feddyliau bydol, cymaint ac a allom.*

A'r y dydd hwnnw fe ddylai ein meddyliau fod yn nesol, yn myfyrio a'r bethau ysprydol, yn enwedig ar waith mawr ein Prynedigaeth trwy Jesu Ghrifft.

4. *Oddiwrth bob digrifwch a dysyrwch bydol*

Mae y rhai hyn yn fwy rhwystr i waith Sancteidd yr enaid, na llafur bydol. Haws i ddyn ymarfer a meddyliau nesol wrth yr aradr, neu'r gertwyn, nag wrth y Bowliau, neu'r Cardiau, neu'r cyfryw chwaraeon enwedol.

ddol: Am hynny mae'r Arglwydd yn gwarafun yn eglur
ini geisio ein bewyllys ein bundin a'r ei ddydd sanctaidd ef.
Hia. 58. 13.

5. Yn enwedig oddiwrth holl wdrbredoedd pechadurus, me-
gis glothineb, meddwod, a'r cyfryw.

Rhaid i waith pechadurus fod yn anweddus i ddydd
sanctaidd. Yn ddiau ni allwn ni wneuthur mwy o Sar-
haad ac anfri i Dduw, na gwas'naethu Diafol yngweith-
redoedd y tywyllwch, pan ddylem fod yn ei was'nae-
thu ef trwy weithredoedd Duwiol defofionol.

Cwest. Ym mha beth y mae Cyffegriad or Or-
phwysfa a'r ddydd yr Arglwydd yn sefyll?

Atteb. Yn treulio yr amser neillduol bwnnw oddiwrth wei-
thredoedd ein galwedigaeth, mewn dledswyddau o Addoliad a
Gwasanaeth Duw.

Nid digon ini gadw gorphwysdra, ond rhaid ini gadw
gorphwysdra Sanctaidd, oblegid hynny yw'r diben pen-
naf o'r orphwysdra gorphorol oddiallan.

Cwest. Pa Ddledswyddau duwiol a ofynnir yn
enwedig i sancteiddio dydd yr Arglwydd?

Atteb. Dledswyddau Cyffredinol, Neillduol, a Dirgel.

Cwest. Beth a ddeallwch wrth Ddledswyddau
Duwioldeb cyffredinol?

Atteb. Y cyfryw ac a gyflawnir yn y Gynulleiffa gyhoedd.

Cwest. Beth a ddeallwch wrth Ddledswyddau
duwioldeb neillduol?

Atteb. Y cyfryw ac a wneir, neu a ddylid eu gwneuthur
mewn Teulu neillduol.

Sef, darllein yr 'sgrythur lân, a llyfrau da eraill,
gweddio a moliannu Duw, ail-adrodd y Pregethau a
glywsom, Catecheisio Plant a Gweision, Canu Psalmau,
ac ymddiddan am bethau da. Trwy gyflawniad gwaftadol
cydwybodus o'r dledswyddau Sanctaidd hyn, fe wneir Tŷ
neillduol yn Eglwys Dduw, ac fe fydd Duw yno yn bre-
fennol, fel y bu yn nhŷ Obodedom, iw bendithio hwa-
ynt.

Cwest. Beth a ddeallwch wrth ddledswyddau
dirgel o dduwioldeb?

Atteb.

Atteb. I cyfryw ac a gyflawnir mewn lle' dirgel.

Heblaw Dledsryddau cyhoedd a neillduol, mae rhai dirgel iw cyflawni gan bob un ar ei ben ei hun, yn ei ystafell ddirgel, sef, darllein yr 'fgrhythur lân a llyfrau da eraill; gweddio a'r Dduw, myfyrio a'r y pethau a ddarllennodd ac a glywodd, yr hyn fydd fodd godidawg i wneuthur y gair a ddarllennwyd ac a glywyd yn fuddiol ini.

Cwest. Pa ran o'r diwrnod fydd iw dreulio mewn gwafanaeth sanctaidd a chrifyddol?

Atteb. Tr holl ddiwrnod, ond cymaint ac a fo rhaid ei dreulio yngwaith Angenrkaid a Thrugaredd.

Mi a wnn fod llawer yn meddwl, iddynt wneuthur y cwbl a ofynnir ganddynt, os treuliasant ychydig oriau yngwafanaeth Cyhoedd Duw; ond mewn gwirionedd, rhaid yw treulio'r holl ddiwrnod mewn gwafanaeth sanctaidd a chrefyddol. Fel y canhiattâodd Duw ini chwe diwrnod am ein gweithredoedd ein hunain; felly sefyn ddiwrnod cyfan i'w Addoliad a'i wafanaeth ei hun. Yn ddiau gan ein bod yn cymeryd arnom gyffegru diwrnod cyfan i'r Arglwydd, os cadwn ddarn o hono i'n gwaith ein hunain, a chyflawnhau hynny, fel y gwnâeth *Ananias* mewn achos arall, ni a fyddwn nid yn unig yn yspeilio Duw am ei gyflawnder, ond hefyd dwyn arnom ei gyflawn gosped gaeth ef. Heb law hyn, fel y gorphwysodd Duw y seithfed dydd, felly fe ddywedir iddo ei Sancteiddio ef, hynny yw, ei ddiidoli a'i gyffegru yn hollaw i'w wafanaeth ei hun; Ac am hynny ni allwn ni heb *drais a chyffegr-ladrad* gymeryd o'n bodd un rhan o'r amser hwnnw a lwyr-gyffegrwyd iddo ef.

Cwest. Pa bechodau a warafunir yn y pedwerydd Gorchymryn?

Atteb. 1. Esgeuluso yn ddiofal y dledsryddau sanctaidd a ofynnir genym.

2. Eu cyslawni bwynt yn farmedd, ragrithiol, heb na bywyd nac yspyd.

3. Meddwl ein meddyliau ein hunain, dywedyd ein geiriau ein hunain, gwneuthur ein gweithredoedd ein hunain.

Cwest. Pa resymmau fydd yn y Gorchymryn er mwya

mwyn annog yn well i sancteiddio dydd yr Arglwydd?

Atteb. 1. *Y MEMENTO*, neu Nôd-Coffa a esodir o'i flaen ef.

Canys felly mae yn dechreu, *COFLA* y dydd Sabbath, i'w gadw yn sanctaidd. Fel pe dywedasei'r Arglwydd, o'm holl Orchymmynion hyn na anghosier hwn; ond byddwch ddiwyd i wneuthur cydwybod o'i gadw ef yn ddydd Sabbath.

2. *Yr Lwnder cymmwys o hono.*

Gan fod Duw yn canhiadu ini chwe diwrnod i'n gorchwylion ein hunain, onid ydyw yn gymmwys ac yn gyfiawn iawn ini rôl y feithfed iddo ef, ac i'w wasanaeth ef? Fe allasai efe, yr hwn yw Arglwydd ein hamser, gleimio chwe rhan i'w Addoliad a'i wasanaeth ei hun; pa'm gan hynny y naccâem yr ychydig y mae yn ei ofyn, pan allasei orchymmyn y chwaneg?

3. *Siampl Duw ei hun.* Exod. 20. 11. *Mewn chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd y Nefoedd a'r ddaiar, ac a orphwysodd y feithfed dydd.* Ein doethineb ni gan hynny ydyw a'r ôl y chwe diwrnod-gwaith, gadw y Sabbath yn Orphwysfa Sanctaidd.

Cwest. I bwy yn bennaf yr ydis yn gorchymmyn gadw'r Sabbath?

Atteb. I *Dadau a Mamau, a Phen-teuluoedd.*

Eu dyledswydd ydyw, nid yn unig eu hunain i sancteiddio'r dydd, ond hefyd gweled, bod pawb tan eu gofal hwynt yn gwneuthur felly. Hynny a arwyddocceir yn y geiriau hyn, *Inddo ef na wnâ ddim gwaith, ydi, na'th Fâb, na'th Ferch, na'th wasnaethwr, na'th wasnaethferch.* Fe ddylai pob Pen-teulu gymeryd i fynu dduwiol fwriad *Josuah, Am danafi, u'm Teulu, nuni a wasnaethwn yr Arglwydd.* Fe nodir, yn arferol, fod y wir Grefydd a grym Duwioldeb yno yn llwyddo fwyaf, lle y cedwir dydd yr Arglwydd yn fwyaf cydwybodus. Ac ansynych iawn y gwelir ddim gwir-ddisgrifwch, nac archwaith blasus o fatterion crefyddol, lle y dibrisir neu'r esgeulusir y dydd hwnaw.

Cwest. Pa un yw'r pummed Gorchymmyn?

C 3

Atteb.

Atteb. Anrhydeddu dy Dâd a'th Fam, fel yr estynner dy dyddiau a'r y Ddaia'r, yr hon a rÿdd yr Arglwydd dy Ddum i'ti.

Cwest. Pwy a ddeallir yma wrth Dâd a Mam ?

Atteb. Yr holl rai hynny sydd mewn un modd uwch ein llaw ni, neu mewn Awdurdod arnom, naill a'i yn y Teulu, a'i yn yr Eglwys, a'i yn y Deyrnas.

Cwest. Beth a ddeallir wrth y gair Anrhydedd?

Atteb. Pob math a'r wasanaeth sydd yn ddîd arnom i'n Blaenoriaid, megis cariad, anrhydedd, ofn, parch, ac ufuddod.

Cwest. Beth ydyw meddwl y punned Gorchym-myn ?

Atteb. Bod ini rôl pob anrhydedd, parch ac ufuddod dy- ledus i'n holl Flaenoriaid, o ba ryw bynnag y bôn.

Cwest. Beth ydyw'r chweched Gorchymmyn ?

Atteb. Na ladd.

Cwest. Beth a warafunir yma ?

Atteb. Pob ffordd a modd o ddwyn ein heinioes ein hunain, neu einioes rhai eraill, ond yn unig mewn modd o Gyfiawnder Cyboedd, neu Amddiffyn angenrheidiol.

Nid yw'r Gorchymmyn hwn yn unig yn gwarafun llofruddiaeth, ond hefyd pob gormodedd ac anghym-drolder yn bwyta ac yfed, trwy'r hyn y dywedir fod llawer yn cloddio eu Beddau a'i dannedd eu hunain. Fel hefyd, cenfigen, casineb, dîg pechadurus, geiriau cyffrôus, ymrafaelion diachos, ymladd, a'r cyfryw bethau sydd yn tueddu at ddwyn ymaith ein heinioes ein hunain, neu einioes ein Cymmydog.

Cwest. Pa bethau a ofynnir yn y Gorchymmyn hwn ?

Atteb. Pa bethau bynnag sydd yn tueddu at gadw ein beinioes ein hunain, ac einioes ein Cymmydog.

Cwest. Pa un yw y seithfed Gorchymmyn ?

Atteb. Na wna Odineb.

Cwest. Beth a warafunir yn y Gorchymmyn hwn ?

Atteb. Pob math a'r asendid, yn gystal o'r enaid oddi-fewn, ac o'r Corph oddiallan. Nid yn unig y gwaith oddi-
allan

allan o Butteindra a Godineb a warafunir yma, ond hefyd pob geiriau trythill, ac ymadrodd llygredig, pob meddwl a bwriad anniwair, pob brynti ac aflendid fyfyrddodol a synniedigol oddifewn; y rhai fydd nid yn unig yn bechadurus ynddynt eu hunain, ond hefyd yn llattaion yr aflendid oddiallan. Canys, pan fo chwint *medi ymddwyn, fo escor a'r bechod.* Jac. 1. 15. Pan ymddoger meddyliau aflan yn y galon, maent yn fuan yn escor a'r bechod, ac yn torri allan i weithredoedd o frynti ac aflendid. Fel y mynnlech chwi gan hynny ochelyd y weithred front o aflendid oddiallan, byddwch ddiwyd i lethu pob meddwl trythill aflan, pan ddechreuo ymgodi yn eich calonnau.

Cwest. Pa un yw'r wythfed Gorchymmyn?

Atteb. Na ladratta.

Cwest. Beth a warafunir yn y gorchymmyn hwn?

Atteb. Pob peth fydd yn tueddu i niweidio ac i rwystro cyfoeth ein cymmydog.

Mae amryw ffyrdd o wneuthur cam a'n cymmydog yn ei gyfoeth bydol. Sef, trwy eu hyspeilio hwynt a'r y ffyrdd cyffredin, a thorri iw tai; felly hefyd trwy arfer pwysau a mesurau anghywir, trwy werthu wâr [neu safnach] ddrwg am dda; trwy ragflaenu, neu achub y farchnad, a'i rhwystro i eraill, fel trwy hynny y coder y prîs: trwy fanteisio a'r anwybodaeth y Prynwr, ac Angenrhaid y Gwerthwr. Yr holl bethau hyn a warafunir yn y Gorchymmyn hwn, *Na ladratta.*

Ac fel y gwarafunir ini yma wneuthur Cam a'n Cymdogion yn eu cyfoeth bydol, felly hefyd â ni ein hunain, yr hyn a wnêir yn rhy fynych lawer ffordd.

1. Trwy seguryd a diogi diosol yn ein galwedigaeth. *Dib. 18. 9.*

2. Trwy gam-drefnu a threulio ein Cyfoeth. *Dib. 21. 17.*

3. Trwy Fachniaeth ffôl ammhwylllog. *Dib. 11. 15.*

4. Trwy ormod cariad a'r felys-wedd a difyrrwch. *Dib. 23. 21.*

Cwest. Beth a ofynnir yn y Gorchymmyn hwn?

Atteb. 1. Ini gadw, kyd y mae yn om ni, gyfoeth ein cymmydog.

Prif-byngciau y ffydd Ghrïstianogol

2. Ini fod yn gyfion ac yn honest yn ein marchnadoedd a phob dŷn.

Trwy gadw Gwirionedd yn ein geiriau, a chyfiawnder yn ein gweithredoedd; gan gadw ym mhob peth gydwytbod dda tuac at Dduw a Dŷn.

3. Bod yn bawdd gennym roddi, ac yn barod i gyfrannu ag eraill, yn ôl eu Angenrhaid hwynt, a'n Gallu ninnau.

Cwest. Pa un yw'r nawfed Gorchymmyrn?

Atteb. Na ddwg gam-dystiolaeth yn erbyn dy Gymmydog.

Cwest. Beth a waratunir yn y Gorchymmyrn hwn?

Atteb. Yn gyffredinol, dŷyn Cam-dystiolaeth yn erbyn undŷn o flaen Barnwr.

Tan hwn hefyd y gwarafunir pob gair trwy'r hwn y rhwystrir neu y lleiheir enw da a chymeriad ein Cymmydog; megis, trwy gelwydd, enllib, neu ddrwgabsen, neu athrod, neu farn fyrbwyll, a'r cyfryw.

Cwest. Beth a otynnir yn y Gorchymmyrn hwn?

Atteb. Dywedyd y gwîr, a dim ond y gwîr, pan alwer ni i dystiolaethu dim am ein Cymmydog.

Tan hyn y gofynnir gennym gadw bri ac Enw da ein Cymmydog, a dywedyd yn dda am bawb, cym mhedd ac y fo gwîr, a chymmwys, ac y gallom heb weniath pechadurus.

Cwest. Pa un yw'r deufed Gorchymmyrn?

Atteb. Na chwennych dŷ dy Gymydog, na chwennych wraig dy gymydog, na'i wasnaethwr, na'i wasnaethferch, na'i ŷch, na'i affyn, na dim a'r sydd eiddo dy Gymydog.

Cwest. Beth a waratunir yn y Gorchymmyrn hwn?

Atteb. Na welom cymmaint a dymuno neu chwennych dim a'r sydd eiddo ein Cymmydog.

Yn y Gorchymynion o'r blaen ni a warafunir i wneuthur cam a'n Cymydog, nac yn ei gorph, nac yn ei gyfoeth, nac yn ei Enw da; yma ni a warafunir cymmaint ac i chwennych neu ddymuno dim a'r sydd eiddo ef.

Cwest. Beth a otynnir yn y Gorchymmyrn hwn?

Atteb. 1. Bôd ini ymfolloni a'r ein ystâd a'n cystwr preffennol, beth bynnag fyddo.

Oni allwn ni chwennych dim a'r sydd eiddo arall,

yna

weddi eu begluro.

yna yn ddiau ni a ddylem ddawewi a bodloni a'r y
hyn a ddarfu i'r Arglwydd mor rhâd a helaeth rodd
ini, gan ei fôd yn ychwaneg nac y mae llawer eraill
ein gwell ni yn ei fwynhâu, a llawer gwell nac yr ydym
yn ei haeddu.

2. Bôd ini attal pob cefnigen wrth lwyddiant ein cymydog;
yd yn bytrach llawenycku yn ei ddaioni a'i ddedwyddwch ef,
cystal ac yn yr eiddom ein hunain.

Yn fyrr, Summ cryno ein holl ddledswydd tuac at ein
Cymydog a gynhwyfir yn y ddwy Reol gyffredinol hyn.
Bôd ini garu ein cymydog fel ni ein hunain. Rhuf. 13.9. Ac
yno, Pa beth bynnag a fynnem i ddynion wneuthur ini, felly
gwneuthur bonom ninnau iddynt lwythau yr un modd, canys
hyn yw'r Gyfraith a'r Prophwydi. Mat. 7. 12. Hynny yw,
Summ cryno ydyw o'r hyn a draddodir yn y Gyfraith
a'r Prophwydi am ein ymddygiad y naill tuac at y
llall.

Esponniad byrr o Weddi'r Arglwydd.

Cwest. PA sawl rhan fodd yn Gweddî yr Arglwydd?

Atteb. Tair. Yn gyntaf, *Y Rhagymadrodd.* Yn
ail, *Y Dymuniadau.* Yn drydydd, *Y Diolchgarwch.*

Cwest. Ym mha eiriau y mae *Y Rhagymadrodd*?

Atteb. Yn y geiriau hyn, ein Tâd yr hwn ~~dyw~~ yn y Ne-
foedd.

Fe osodir allan Duw yma trwy ei *Ddaioni*, a'i *Faw-
redd*. Ei *Ddaioni* ef a arwyddir tan y teitl hwn, *Tâd*:
A'i *Fawredd* a osodir allan trwy ei *Drigfan bennaf*, yr
hwn ydyw'r *Nefoedd*, lle yr amlygir ei *Ogoniant* ef
mewn modd enwedigol. Y cyntaf sy'n dangos, mor ba-
rod yw Duw i wrando ac i atteb ein Gweddîau, gan
ei fod yn *Dad* grasol ini yn a thrwy Iesu Ghrif. Y di-
weddaf, Mor Abl yw i ganiadthâu ac i gyflawni ein Dy-
muniadau, gan ei fôd ef yn *Arglwydd* mawr y *Nef* a'r
ddaiar. Wrth iawn-ystyried y ddau beth hyn, ni a ged-
wir mewn tymmer bendigedig o *Hyder* a *Pharch*, y sydd

Prif-byngciau y ffydd Ghrïstïanogol

angenrheidiol iawn yn eiddo dyfodfa at Dduw mewn Gweddai. Fel y dylem y pryd hynny goelio fod serch tadol Duw tuac attom, fel y gallom fyned atto ef yn fwy hyderus, a phwyso arno ef a ffydd gryfach am bob peth da angenrheidiol; Felly y dylem gyda phob gŵylder parchedig ymostwng gar ei fron, gan ei fod ef yn y Nefoedd, a ninnau a'r y ddaiar.

Cwest. Pa fawl Dymuniad sydd yn Gweddi'r Arglwydd?

Atteb. Chwecch tan rîf; y tri cyntaf yn perthyn i Ogoniant Duw; a'r tri diweddas i'n lleshaad ein hunain.

Cwest. Pa un yw'r Dymuniad cyntaf?

Atteb. Sancteiddier dy Enw.

Cwest. Beth a ddeallir yma wrth Enw Duw?

Atteb. Duw ei hun, a pheth bynnag y mae yn ei yspysu ei hun ini trwyddo.

Cwest. Beth a ddeallir wrth sancteiddio Enw Duw?

Atteb. Anrhydeddu a gogoneddu Duw.

Fel y deallom ya well lawnsfuriad y Dymuniad hwn, gwybyddwn, fod Enw Duw ya cael ei Sancteiddio genym bedair ffordd.

1. Pan fo'm yn meddwl am Dduw, ac yn cydnabod ag ef, fel y datguddiodd efe ei hun yn ei Air, ei fod ef yn llawn Mawredd a Galu, yn dragwyddol, yn gwybod y cwbl, yn bresennol ym mhob lle; ie yn anfeidrol mewn Doethineb, Sancteiddrwydd, Trugaredd, Cyfiawnder, a'r cyfryw.

2. Pan fo'm yn ei Sancteiddio ef yn ein calonnau, yr hyn sydd, pan fo'm yn ei garu ef, ac yn ei ofni ef uwchlaw pawb, ac yn rhoi ein holl obaith a'n hyder arno ef uwchlaw pawb a'm gyflawni ein holl anghenion a'n diffygion.

3. Pan fo'm a'n tafodau mewn pob parch yn llefaru a'm Dduw a'i ragorol Odidowgrwydd.

4. Pan fo'm yn rhodio yn ffydd Sancteiddrwydd a chyfiawnder; am hynny y dywed ein Iachawdr, Math. 5. 16. *Llewyrrched felly eich goleuni ger bron dynion, fel y gwelom eich gweithredoedd da chwî, ac y gogoneddwr eich Tad*

yr lwn fydd yn y Nefoedd; y dangos fod Duw yn can ei berchi a'i anrhydeddu gennym trwy ein buchedd dduwio! a'n hymarweddiad.

Cwest. Beth yr ydych yn gweddio am dano yn y Dymuniad cyntaf, Sancteiddier dy Enw?

Atteb. Bod i Dduw ym mhob peth gael ei berchi a'i anrhydeddu, gennym ni, a'i koll Greaduriaid.

Cwest. Pa un yw'r Ail Dymuniad?

Atteb. Deued dy deyrnas.

Am ddeall y geiriau hyn, rhaid ini wybod, Fod teyrnas Dduw yn ystâd, yn yr hon y mae efe fel Brenin yn rheoli; fel ym mha le bynnag y mae Arglwyddiaeth a llywodraeth Duw, yno y mae ei Deyrnas ef.

Felly mae Duw yn teyrnasu,

1. Trwy ei Allu mawr perffaith-gwbl a'r yr holl Ffŷd.
2. Trwy ei Râs enwedigol a'r ei Eglwys, yn ôl yr hyn y mae ei Deyrnas ef yn wahanredol. Canys,

1. Mae ganddo Deyrnas hollawl Gyffredinol, yr hon a elwir Teyrnas ei Allu ef, oblegid trwy ei Nerth a'i Allu Goruchel mae yn rheoli a'r bob mât h o Greaduriaid. Nid y Deyrnas hon a ddeallir yma mewn modd priodol.

2. Mae ganddo Deyrnas neillduol Briodol, trwy'r hon y mae yn teyrnasu a'r bobl neillduol didoledig, a elwir ei Eglwys ef.

Y Deyrnas neillduol hon a elwir mewn un modd Teyrnas *Grâs*: mewn modd arall Teyrnas *Gogoniant*, yr hon nid yw ond un ac unrhyw Deyrnas, wedi ei rhannu yn ddwy ran, fydd yn wahanredol yn unig o ran rhyw Amgylchiadau, megis,

1. *O ran yr Amser.* Mae Teyrnas *Grâs* yn y Bywyd hwn; a Theyrnas *Gogoniant* yn y Bywyd a ddâw.

2. *O ran y lle.* Mae Teyrnas *Grâs* a'r y Ddaiair, a theyrnas *Gogoniant* yn y Nefoedd.

3. *O ran y cyflwr.* Mae Teyrnas *Grâs* yn rhyfela yn erbyn llawer o Elymion, o herwydd yr hyn y gelwir hi yr Eglwys yn *militario*. Mae Teyrnas *Gogoniant* yn *gerfoleddu* yn y Nefoedd, ac am hynny y gelwir hi yr Eglwys yn *gerfoleddu*.

Prif-byngciau y ffydd Ghrïstianogol

Yn awron y Deyrnas neillduol hon, fel y mae yn cynnydd yddi y ddwy ran, sef, Teyrnas Grâs a Theyrnas Gogoniant, a ddecellir yn y Dymuniad hwn.

Y gair *Dened* yn y Dymuniad fydd yn arwyddo cynnydd a Mynediad ym mlaen i berffeithrwydd : mae'n dangos na ddaeth Teyrnas neillduol Duw etto iw huchder, fel y dywedwn ni ; hynny yw, nid yw etto wedi ei llwyr-gyflawni a'i pherffeithio.

Cwest. Beth yr ydych chi yn ei ofyn yn y Dymuniad hwn ?

Atteb. A'r i Eglwys Dduw yn y Bŷd hon gynyddu beunydd a chael ei chyflawni, ac fel y prysurer Teyrnas Gogoniant.

Cwest. Pa un yw'r Trydydd Dymuniad ?

Atteb. Dy ewyllys di a wneuter a'r y Ddaiar, megis y mae yn y Nefoedd.

Cwest. Beth yr ydych chi yn ei ofyn yn y Dymuniad hwn ?

Atteb. A'r ini, ac i holl ddynion y bŷd wneuthur ewyllys Duw, fel y gwneir gan yr Angylion gogoneddus yn y Nefoedd.

Nid yw y gair bychan [*Fel*] yn y Dymuniad hwn, yn nod o gyfartalech neu gystadledd, ond o debygolïaeth a chyff'lybrwydd ; Canys ni allwn ni yma gystadlu yr Angylion gogoneddus yn gwneuthur ewyllys Duw. etto ni allwn, ac a ddylem fod yn debyg iddynt yn y gwafanzeth hyn. Fel y maent hwy yn gwneuthur ewyllys Duw mewn pob purdeb ac uniondeb, gan ymolestwng yn hollawl i bob rhan o hono ; gan lawenychu mewn pob parodrwydd byfryd i wneuthur ei ewyllys ef ; fel hefyd mewn pob Zêl duwiol gwresog ; oblegid yr hyn y dywedir eu bod hwy, yn fflam o dân : felly y dylem ninuau geisio eu dilyn hwynt yn ein ufudd-dod, gan fod hyn yn fwyd ac yn ddiod ini, sef, gwneuthur ewyllys ein Tâd nefol.

Cwest. Pa un yw'r pedwerydd Dymuniad ?

Atteb. Dyro ini beddyw ein bara beunyddiol.

Cwest. Beth a ddecellir yma wrth Fara ?

Atteb. Pob bendith amserol fydd angenrheidiol i gadw ac i gynnal y bywyd presennol hon.

Cwest.

Cwest. Pa'm yr henwio Bara yma, yn hytrach nag un peth daionus arall oddiallan?

Atteb. 1. *Oblegid Bara, o'r boll fendithion oddiallan, fydd fwyaf angenrheidiol.*

2. *I ddyfsgu ini gymmedroli ein Dymuniadau o bethau daiarol.*

Canys ni a ddyfsgir i chwennych Bara, nid foff-jeir a phethau dainteithiol, nid cyfoeth a gormodedd. Os gwyl yr Arglwydd yn dda roddi i mewn helaethrwydd o'r pethau hyn oddiallan, byddwch ddiolchgar iddo; ac iawn-arferwch hwynt. gan roddi allan rhyw gyfran i esmwythâu a'r Aelodau tlodion Jesu Ghrift, yr hyn yn wir yw'r diolch mwyaf cymeradwy ganddo ef, *Canys a chyfryw ebyrth y rhyngir bodd Duw.* Heb. 13. 16.

Cwest. Beth yr ydych chi yn ei cfyn yn y pedwerydd Dymuniad hwn?

Atteb. *A'r i Dduw roddi ini bob bendith amferol angenrheidiol i'r bywyd hwn.*

Cwest. Pa'm yr ydym i weddio am fara-tros ddiwrnod yn unig, ac nid tros Fis, neu Flwyddyn?

Atteb. *I ddyfsgu ini bwysu a'r Ragluniaeth Duw o ddydd i ddydd yn wastadol.*

Ein d'lêd ni ydyw, fel i weddio a'r Dduw am bob peth da angenrheidiol, felly i bwysu arno ef am gyflowniad gwaftadol o honynt.

Cwest. Pa un yw'r pummed Dymuniad?

Atteb. *Maddeu ini ein Dyledion, fel y maddeuwn ninnau i'n Dyledwyr.*

Cwest. Beth yr ydych chi yn ei weddio a'm dano yn y Dymuniad hwn?

Atteb. *A'r i Dduw, er mwyn Crist, faddeu ini mor rhôd ein boll bechodau a'n troffeddu yn ei erbyn ef, fel yr ydym ninnau yn maddeu i'r rhai a droffeddasant yn ein berbyn ninnau.*

Er mwyn Crist, meddaf; Canys y Maddeuant o'n pechodau yr ydym ni yn ei gael, fydd yn unig er mwyn haeddedigaethau ei Farwolaeth chwerw ef a'i Ddiodeffaint. Fe ddarfu i Jesu Ghrift, megis ein Meichieu ni, trofom

boffhichi on a wddio yn dduw

Yn ymgyddiaeth y ffydd Ghrïstianogol
trofom ni, ac yn ein lle ni, gymeryd arno a dioddef y
gofpedigaeth honno oeddi ddyledus ini am bechod. Ac
le rynga fodd i Dduw dderbyn hynny, megis Iawn am
ein pechodau ni. Hynny a ddywed yr Apostol, Gal. 3. 13.
Chrïst a'n llwyr-brynodd ni oddiwrth felldith y Ddeddf, gan
ei wneuthur yn felldith trofom.

Cwest. Pa'm y rhoddir y geiriau hyn (*Fel y ma-*
dduwn ninnau i'n Dyledmwr) yn y Dymuniad
hwn?

Atteb. *r. Megis Annogaeth i'n bannog ni i faddeu i'r rhai*
a wnaethant gam â ni.

Canys yr ydym yn gweddio a'r Dduw i faddeu ini,
Felly, ac nid angen, nag yr ydym ninnau yn maddeu
i'r rhai a wnaethant gam â ni. Oni faddeuwn ni gan
hynny i eraill, yr ydym yn gweddio a'r Dduw na fa-
ddeuo ef ini, ond ein condemnio ni. Ein doethineb ni
gan hynny ydyw maddeu, rhag ini, trwy naccâu a châu
i fynu ein calonnau oddiwrth ein brödyr, gân allan
Trugaredd Duw oddiwrthym ein hunain. *Canys Barn ddi-*
drugaredd a fydd i'r hwn ni wnaeth drugaredd. Jac. 2. 13.

Megis Eglurhad ini o faddeuant Duw o'n pechodau a'n
canweddau ni a wnaethom yn ei erbyn ef.

Canys ein maddeuant ni i'n Cymmyddog fydd ffrwyth
yn canlyn Cariad Duw tuac attom ni yn maddeu ein
pechodau a wnaethom yn ei erbyn ef. Canys disglair
belydr ydyw o'r Gräs hwnnw a'r Drugaredd a dderby-
niafom ni ein hunain gan yr Arglwydd. Fel y mynnem
ni gan hynny gael sicrwydd o Drugaredd Duw tuac
attom yn maddeu ein pechodau, byddwn barod ac ewy-
llyfgar i faddeu i'r rhai a wnaethant i'n herbyn. Canys
oddiwrth ein parodrwydd i faddeu iddynt hwy y gallwn
brofi cariad Duw tuac attom ni yn maddeu ein pecho-
dau a wnaethom i'w erbyn, yr hyn yw ymrefymmiad ein
Iachawdr. *Mat. 6. 14.*

Cwest. Pa un yw 'r chweched Dymuniad?

Atteb. *Nac arwain ni i brofedigaeth, eithr gwared ni*
rhag drwg.

Mae'r Dymuniad hwn yn Cymmwys-ganlyn y nefaf
o'r blaen; oblegid ynddo ef yr arwyddocêir, Er i
Dduw

Dduw ein llawn-ryddhau oddiwrth euogrwydd a chafedigaeth ein holl bechodau. Ito mae arnom eifem y chwaneg o rás i'n cryfhau i fod yn sefydlog, fel na chaffom ein goddiweddu a'n gorchfygu drachefn.

Cwest. Beth yr ydych yn ei weddio am dano yn y Dymuniad hwn?

Atteb. A'r i Dduw naill a'i ein cadw ni oddiwrth Brofedigaethau, a'i rhoi ini nerth i'w gwrthwynebu bwynt, fel na orchfyger ni ganddyn.

Wrth brofedigaeth yma y deellir profedigaeth i bechod, yn dyfod oddiwrth Satan, y byd, neu'r cnawd.

Cwest. Pa'm yr arferir geiriau lliosog am lawer yn yr holl ddymuniadau a wnawn tröfom ein hunain, megis Dyro i ni, maddeu i ni, a gwared ni?

Atteb. I ddangos y dylem ni gosio eraill yn gystal a ni ein hunain, a deisyf yr un bendithion iddym hwy ac yr ydym yn eu deisyf ini ein hunain.

Trwy hyn yr ydym yn cydnabod fod Duw yn ffynnon pob bendith, yn abl i helpio pawb, ie eraill yn gystal a ninnau, yr hyn fydd barch anrhydeddus iddo ef. Ac hefyd yr ydym yn proffesu ein bod yn ewyllysgar-ddymuno fod eraill yn gyfrannog o'r unrhyw fendith yr ydym yn ei deisyf ini ein hunain, yr hyn fydd eglurhâd nodedig, a ffrwyth rhagorol o gariad brawdol.

Cwest. Ym mha eiriau y mae ffurf y Diolchgarwch?

Atteb. Yn y rhai hyn, Canys eiddot ti yn'r Deyrnas, a'r nerth, a'r Gogoniant yn oes oesoedd.

Cwest. I ba ddefnydd y gwas'naetha y ffurf hon o Ddiolchgarwch?

Atteb. I ddyfsgu ini chwanegu moliant a Diolch at ein Gweddïau a Dymuniadau.

Fe fydd hyn fel yn fodd rhagorol i annog Duw i barhau ei ffafr a'i Drugareddau ini, felly yn rhwym cadarn arno i amlhau ei ffafr a'i Drugareddau arnom rhag llaw. Felly y dŷn gwahanglwysus (un or Dêg) yr hwn a dröes yn ôl i roi diolch i Dduw a'm lanhau ei gorph-gwahanglwysus, a dderbyniodd trwy hynny fendith aml well.

well, sef glanhâu ei enaid o ddiwrth wahanglwyf ysprydol y pechod. Luc. 17. 19.

2. Mae'r ffurf bon o ddiolchgarwch yn gwas'naethu i rôl calon ynom i ddeisyf y Dymuniadau o'r blaen, trwy lawr hyder y cawn ni hwynt gan yr Arglwydd.

Oblegid iddo ef yn unig y perthyn Arglwyddiaeth, nerth holl-alluog, a godidowgrwydd gogoneddus, a hynny tros Dragwyddoldeb; fel na ddylem ammeu na pharodrwydd Duw i wrando, na'i allu i ganiadhâu ein Dymuniadau.

Cwyt. Beth y mae'r Gair AMEN a'r ddiwedd y weddi yn ei arwyddocâu?

Atteb. 1. Llawn gydlynnyddiad a'r hyn a adroddwyd o'r blaen.

2. Dymuniad gwresog a chwant i gael y petbau a weddiafom am danynt.

3. Llawn hyder ein calonnau, am y petbau a ofynnafom, y cawn ni hwynt gan Dduw, cym mhelled ac y bônt er gogoni-ant Duw, a'n daioni niannau.

David his loc
Y DIWEDD.

177

ol

ôï

er

h,

y

o-

y-

d

h.

t-

y

i-

c